ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ŞI CERCETĂRI ARHEOLOGICE

SERIE NOUĂ
IX

2013

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREŞTI, 2013

Colegiul de redacție

PROF. DR. ALEXANDRU BARNEA (Universitatea Bucureşti**), DR. SANDA BALESCU (**Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS**), PROF. DR. CLIVE BONSALL (**University of Edinburgh**), PROF. DR. NIKOLAUS BOROFFKA** (Deutsches Archäologisches Institut – Eurasien Abteilung, Berlin, Germany), **DR. GH. I. CANTACUZINO (**Institutul de „Arheologie Vasile Pârvan" Bucureşti**), DR. UWE FIEDLER (**Berlin**), DR. RADU HARHOIU (**Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" Bucureşti**), DR. ANNIE RENOUX (**Université du Maine, Le Mans), **PROF. DR. ERIK TRINKAUS** (Department of Anthropology, Washington University**), PROF. DR. ALAIN TUFFREAU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Prehistoire et Quaternaire), **ACAD. ALEXANDRU VULPE** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" Bucureşti)**.**

Comitetul de redacție

ROXANA DOBRESCU – redactor-şef

ADRIAN IONIȚĂ – redactor-şef adjunct

IRINA ACHIM, ADINA BORONEANȚ, ADRIAN DOBOŞ, LIANA OȚA, ADRIANA PANAITE, DANIEL SPÂNU, VLAD VINTILĂ ZIRRA – membri

LILIANA ZAHARIA – secretar de redacție

Redactor Editura Academiei Române: ADRIAN MIRCEA DOBRE
Tehnoredactor Editura Academiei Române: DOINA STOIA

Revista se poate procura contracost la sediul EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, Bucureşti, România; tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444, e-mail: edacad@ear.ro.

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P.O. Box 77-19, sector 3, Bucureşti, România, Tel./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tel.: 0311 044 668, e-mail: office@orionpress.ro.

S.C. MANPRES DISTRIBUTION S.R.L., Piața Presei Libere, nr. 1, Corp B, Etaj 3, Cam. 301–302, sector 1, Bucureşti, România, tel./fax: (4021) 314 6339, e-mail: abonamente@manpres.ro, office@manpres.ro, www.romanianjournals.com.

DEREX COM S.R.L., e-mail: derex_com@yahoo.com

Orice corespondență se va trimite Colegiului de redacție pe adresa: str. Henri Coandă 11, 010667 Bucureşti, tel./fax 4021 212 88 62. şi redactie_iab@yahoo.com

Normele de redactare a manuscriselor şi lista abrevierilor folosite în revistă sunt în general aceleaşi ca în celelalte publicații ale Institutului de Arheologie. În măsura în care vom elabora alte norme, ne obligăm să le publicăm în numărul următor.

© 2013, EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

SUMAR

ALAIN TUFFREAU, ROXANA DOBRESCU, SANDA BALESCU, MĂDĂLIN CORNEL VĂLEANU, Boineşti (département de Satu-Mare), Moustérien, Aurignacien et processus taphonomiques 7

ALEXANDRU CIORNEI, Petrografia silicolitelor din siturile Paleoliticului superior de pe Valea Dunării. Caracteristici şi proveniență 41

MIHAI GLIGOR, MARIANA ROŞU, CĂLIN ŞUTEU, New Evidence on Burial Practices in Petreşti Culture 67

CAMELIA-MIRELA VINTILĂ, CARMEN PAVEL, MARIAN NEAGU, Noi aspecte ale plasticii antropomorfe descoperite la Dunărea de Jos 83

ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDA, OCTAV NEGREA, ANDREI DORIAN SOFICARU, Cercetări arheologice în cimitirul din epoca bronzului târziu de la Câmpina (jud. Prahova) – campaniile 2011 şi 2012 97

DANIEL SPÂNU, Fibule „de tip hibrid"? 145

MIRCEA DABÎCA, Noi cercetări arheologice în partea de sud a cetății Histria. Campaniile 2003–2009 157

ALEXANDRU BĂDESCU – Amfore orientale de tip Kapitän II descoperite la *Histria* în Sectorul *Basilica extra muros* 189

ANNAMARIA DIANA, MIHAI MEŞTER, Meeting an Early Medieval Community: A Preliminary Analysis of the Human Skeletal Remains from the Jucu Cemetery (Cluj-Napoca, Romania) 199

BOGDAN CIUPERCĂ, ANDREI MĂGUREANU, EUGEN PAVELEȚ, DORIN SÂRBU, Cercetări arheologice în Curtea Domnească de la Târgşoru Vechi 219

RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, MIHAI FLOREA, Preambul la o cercetare arheologică a fostei colonii de muncă forțată din perioada comunistă de la Poarta Albă, România 231

RECENZII

Laurent Carozza, Cătălin Bem, Cristian Micu (eds.), *Société et environnement dans la zone du Bas Danube durant le 5ème millénaire avant notre ère*, Editura Unversității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2011, 413 p. (*Cristian Eduard Ştefan*) 243

Abrevieri 245

SOMMAIRE

ALAIN TUFFREAU, ROXANA DOBRESCU, SANDA BALESCU, MĂDĂLIN CORNEL VĂLEANU, Boineşti (département de Satu-Mare), Moustérien, Aurignacien et processus taphonomiques 7

ALEXANDRU CIORNEI, Petrografia silicolitelor din siturile Paleoliticului superior de pe Valea Dunării. Caracteristici şi proveniență 41

MIHAI GLIGOR, MARIANA ROŞU, CĂLIN ŞUTEU, New Evidence on Burial Practices in Petreşti Culture 67

CAMELIA-MIRELA VINTILĂ, CARMEN PAVEL, MARIAN NEAGU, Several antropomorphic figurines found during the excavations on the Vidra tell 83

ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDA, OCTAV NEGREA, ANDREI DORIAN SOFICARU, Archaeological research in the Bronze Age cemetery at Câmpina (Prahova county) – campaigns 2011 şi 2012 97

DANIEL SPÂNU, Fibule „de tip hibrid”? 145

MIRCEA DABÎCA, Les principaux résultats des fouilles menées entre 2003 et 2009 à Histria, dans le périmetre du Secteur sud 157

ALEXANDRU BĂDESCU – Amphoras Kapitän II discovered at Histria, in extra muros Basilica 189

ANNAMARIA DIANA, MIHAI MEŞTER, Meeting an Early Medieval Community: A Preliminary Analysis of the Human Skeletal Remains from the Jucu Cemetery (Cluj-Napoca, Romania) 199

BOGDAN CIUPERCĂ, ANDREI MĂGUREANU, EUGEN PAVELEȚ, DORIN SÂRBU, Archaeological research Cercetări arheologice în Curtea Domnească de la Târgşoru Vechi 219

RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, MIHAI FLOREA, Preamble of planned archaeological research in the former forced labor camp from the communist period at Poarta Albă, Romania 231

COMPTES-RENDUS

Laurent Carozza, Cătălin Bem, Cristian Micu (eds.), *Société et environnement dans la zone du Bas Danube durant le 5ème millénaire avant notre ère*, Editura Unversității "Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2011, 413 p. (*Cristian Eduard Ştefan*) 243

Abréviations 245

Cercetări arheologice în cimitirul din epoca bronzului târziu de la Câmpina (jud. Prahova) – campaniile 2011 şi 2012

ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDA,
OCTAV NEGREA, ANDREI DORIAN SOFICARU*

Key words: Bronze Age, cemetery, graves, inhumation, cremation, pots, stones, absolute chronology.
Abstract: Archaeological research in the Bronze Age cemetery from Câmpina started in 2008. We published the first three archaeological campaigns in detail in a volume and synthetically in scientific studies, archaeological reports, catalogues and exhibition foldings. In this paper we aim to present the results of the archaeological research carried out in 2011 and 2012, completing for the interested ones the information already known. The research, that was initially a rescue one, consisted of five successive campaigns, from 2008 to 2012. We discovered 57 graves; some of them already disturbed and isolated human bones coming from several individuals found in inhumation graves strongly affected by late medieval or recent complexes. We also identified a series of complexes similar to graves that contained pots or ceramic fragments, but without human bones. They seem to be symbolic graves. We investigated both inhumation and cremation graves. The predominant funerary rite is inhumation, covering about 80% of the total number of identified individuals. The grave inventories suggest the presence of elements specific to Noua and Monteoru cultures. Moreover, three inhumation graves contained pots decorated in a manner specific to Tei culture. Some cremation graves contained pots difficult to assign to a culture, but a series of correlations, analogies and other details concerning the rite and ritual (the typology of complexes, the presence of upside down pots, the sandy paste, the distribution within the plan etc.), show they were contemporary with the other graves. Radiocarbon dates and relative chronology elements indicate the evolution of this cemetery during the Late Bronze Age.

Cuvinte-cheie: Epoca bronzului, cimitir, morminte, inhumaţie, incineraţie, vase, pietre, cronologie absolută
Rezumat: Cercetările arheologice din cimitirul atribuit epocii bronzului identificat la Câmpina (Prahova) au debutat în anul 2008. Primele trei campanii arheologice (2008–2010) au fost deja valorificate extins într-un volum, dar şi sintetic în articole ştiinţifice, rapoarte arheologice, cataloage şi pliante de expoziţii. În acest studiu ne-am propus publicarea rezultatelor cercetărilor arheologice din anii 2011 şi 2012, completând astfel pentru cei interesaţi pachetul de informaţii ce deja a văzut lumina tiparului. Cercetările ce au avut iniţial un caracter de salvare, s-au derulat în cinci campanii succesive în intervalul anilor 2008–2012. Au fost descoperite 57 de morminte, câteva deranjate, resturi de oase umane izolate provenind de la mai mulţi indivizi ale căror morminte de inhumaţie au fost afectate de complexe medievale târzii sau recente. Tot în acest sit au fost identificate o serie de complexe asemănătoare unor morminte în care sunt prezente vase/fragmente, dar lipsesc ori nu s-au conservat oasele umane. Acestea par a fi morminte simbolice. Au fost cercetate atât mormintele de inhumaţie cât şi de incineraţie. Ca rit de înmormântare predomină înhumarea ce acoperă din punct de vedere procentual aproape 80% din numărul total de indivizi identificaţi. Inventarul mormintelor semnalează prezenţa unor elemente specifice culturilor Noua şi Monteoru, iar în trei dintre mormintele de inhumaţie au fost descoperite vase decorate în manieră specifică culturii Tei. Câteva morminte de incineraţie au o ceramică ce deocamdată este mai greu de încadrat cultural, dar o serie de corelaţii, analogii şi alte detalii de rit şi ritual (tipologia complexelor, apariţia unor vase cu gura în jos, pasta nisipoasă, distribuţia în plan etc.) reflectă contemporaneitatea acestora cu celelalte complexe funerare. Datările radiocarbon şi elementele de cronologie relativă indică evoluţia acestui cimitir în etapa târzie a epocii bronzului.

INTRODUCERE

Cercetările arheologice de la Câmpina au debutat în anul 2008, primele trei campanii arheologice (2008–2010) au fost deja valorificate extins într-un volum[1], dar şi sintetic în articole ştiinţifice[2], rapoarte arheologice[3], cataloage şi pliante de expoziţii[4]. În acest studiu ne-am propus

[1] Frînculeasa 2012.

[2] Frînculeasa, Lichiardopol 2011; Frînculeasa *et alii* 2011; Frînculeasa, Stihi 2012.

[3] Lichiardopol *et alii* 2009; 2010; Frînculeasa, Negrea, Soficaru 2011; Frînculeasa *et alii* 2012; 2013.

[4] Frînculeasa 2010; Frînculeasa 2011a; Frînculeasa, Frînculeasa, Moga 2011.

* Alin Frînculeasa, Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova, alinfranculeasa@yahoo.com, Bianca Preda, Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova, preda.biancaelena@yahoo.com; Octav Negrea, Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova, octavnegrea@yahoo.com; Andrei Dorian Soficaru, Institutul de Antropologie „Fr. Rainer", asoficaru@yahoo.com

publicarea rezultatelor cercetărilor arheologice din anii 2011 şi 2012, completând astfel pentru cei interesaţi pachetul de informaţii ce deja au văzut lumina tiparului.

Cercetările ce au avut iniţial un caracter de salvare[5], s-au derulat în cinci campanii succesive în intervalul 2008–2012. Au fost descoperite 57 de morminte dintre care câteva deranjate de complexe medievale târzii sau recente, lucrări agricole. Alături de aceste complexe funerare au fost identificate şi alte oase umane izolate, în total numărul indivizilor identificaţi fiind de 61. Au fost cercetate şi o serie de complexe arheologice mai mult sau mai puţin asemănătoare unor morminte în care erau prezente vase sau fragmente ceramice, dar lipseau sau nu s-au conservat oasele umane. Acestea par a fi morminte simbolice.

În cadrul acestui cimitir au fost cercetate atât morminte de inhumaţie, cât şi de incineraţie. Ca rit de înmormântare predomină înhumarea ce acoperă din punct de vedere procentual aproape 80% din numărul total de indivizi identificaţi. În inventarul mormintelor se regăsesc elemente specifice culturilor Noua şi Monteoru, iar în trei dintre mormintele de inhumaţie au fost descoperite vase decorate în manieră specifică culturii Tei. Câteva morminte de incineraţie au o ceramică ce deocamdată este mai greu de încadrat cultural, dar o serie de corelaţii, analogii şi alte detalii de rit şi ritual reflectă contemporaneitatea acestora cu celelalte complexe funerare. Datările radiocarbon şi elementele de cronologie relativă indică evoluţia acestui cimitir în etapa târzie a epocii bronzului.

DATE SINTETICE DESPRE CIMITIR

Complexul funerar se află pe terasa înaltă de pe partea stângă a râului Prahova, la nord de confluenţa cu râul Doftana, în sudul oraşului Câmpina (jud. Prahova), la o altitudine de 500 m. Arealul este dominat de dealuri şi terase înalte situate de o parte şi de alta a râurilor Doftana şi Prahova (Pl. 1). Cimitirul a fost descoperit întâmplător în anul 2008 în timpul efectuării unor lucrări de drenaj realizate pe latura de sud-est a *casei parohiale* a bisericii cu hramul *Sfântul Nicolae* din cartierul *Slobozia* (Pl. 1/3).

Stratigrafia este simplă şi în acelaşi timp lipsită de detalii relevante ce ar putea ajuta la expunerea unor observaţii mai amănunţite. Sub nivelul arabil gros de 0,20–0,30 m, de culoare maronie cu o consistenţă argiloasă, apare un strat de pietriş mărunţit amestecat cu argilă roşcat-maronie (marne grezoase solide), gros de până la 0,15 m. Sub acest strat urmează o depunere naturală de terasă constând din pietriş mai grosier, amestecat cu nisip cu o granulaţie mare şi argilă roşcată. Dacă în campaniile precedente succesiunea statigrafică era în cadrele expuse mai sus, în anul 2011 am remarcat spre limita de sud-est a zonei cercetate că nivelul natural de pietriş al terasei apare la adâncimea de –0,10 m, situaţie ce s-a reflectat în contextul şi conservarea complexelor funerare dispuse în respectivul areal. În campania din anul 2012, spre zona de vest am observat că acest strat natural avea o grosime ceva mai mare, atingând 0,20 m.

Imediat sub stratul arabil sunt prezente grupaje de pietre de dimensiuni variabile ce provin din amenajarea unor mici movile dispuse deasupra gropilor funerare. În cele mai multe cazuri, intervenţiile moderne au modificat forma antică a acestor movile. Pietrele utilizate sunt de dimensiuni variabile de la 0,10 m până la 0,20–0,40 m, mai rar ajung la 0,50–0,60 m lungime, multe dintre ele rulate cu marginile rotunjite, dar există şi pietre de mari dimensiuni, colţuroase. Au forma drept-unghiulară, mai curând sau mai mult lungi şi late decât groase, dar erau folosite inclusiv blocuri de piatră sau plăci de gresii subţiri. Pentru construcţia movilei erau utilizate şi pietre de mici dimensiuni cu diametre de 3–6 cm. Movilele identificate între –0,15 şi –0,30 m adâncime aveau în plan forme oval-alungite în cazul mormintelor de inhumaţie, mai greu de definit pentru cele de incineraţie.

Construcţiile/complexele funerare constau în săparea unei gropi ce era căptuşită uneori pe margini cu plăci de piatră dispuse pe cant, iar după depunerea defunctului era ridicată o movilă din piatră şi pământ. În cazul mormintelor de inhumaţie această situaţie predomină, deşi există şi câteva morminte în care a fost utilizat mai curând pământul şi eventual câteva pietre/plăci de piatră, unele de dimensiuni ceva mai mari (0,20–0,40 m). De asemenea, au fost identificate schelete depuse imediat sub nivelul vegetal, acoperite de pietre. Pentru aceste morminte descoperite în intervalul de –0,05–0,20 m adâncime nu am identificat urmele unor gropi, ci doar pietre ce păreau a înconjura defunctul şi delimitau spaţiul complexului funerar. Cel puţin în cazul unui mormânt dublu (M.42), descoperit imediat sub nivelul vegetal, pare să fi existat o amenajare din piatră ce avea forma aproximativ dreptunghiulară, în interiorul căruia fuseseră aşezate cele două cadavre. În cazul mormintelor de incineraţie era săpată o mică adâncitură delimitată apoi de pietre, iar în acest

[5] Frînculeasa, Lichiardopol 2011.

spațiu erau așezate oasele incinerate, fie în vase, ori depuse direct pe „patul" de piatră, peste care se ridica o movilă din pietre.

CAMPANIILE ARHEOLOGICE 2011 ŞI 2012

În anul 2011 am continuat cercetările arheologice la sud-est de *casa parohială*. Au fost deschise două suprafețe ce au avut dimensiuni de 9 × 7,5 m (NS–EV), denumite sector 5, respectiv 9 × 4 m (NS–EV) sector 6. Ambele suprafețe au fost amplasate înspre marginea de sud-est a complexului funerar şi a terasei. Între acestea a fost păstrat un martor stratigrafic gros de 0,40 m. De asemenea, au fost trasate trei noi secțiuni: S.VII de 5,70 × 0,90 m (EV–NS), S.VIII de 10,35 × 0,95 m (NS–EV) şi S.IX de 20 m (NS–EV). Primele două au acoperit zone rămase necercetate între suprafețe abordate în campaniile precedente, cea de-a treia a fost amplasată la o distanță de aproximativ 5 m sud-vest de limita săpăturii arheologice derulată anterior, pentru identificarea unei posibile zone în care ar putea fi descoperite noi morminte.

Au fost cercetate 19 morminte[6], dar şi o groapă în care am identificat alături de deşeuri menajere moderne şi părți de schelet uman. În ce priveşte ritul de înmormântare, 15 au fost morminte de inhumație, doar 4 de incinerație, oasele deranjate aparțineau unui înhumat.

În anul 2012 au fost deschise alte cinci secțiuni S.X de 8,20 × 1,5 m (E–V), S.XI de 9,20 × 1,50 m (N–S), S.XII de 9,80 × 1,5 m (N–S), S.XIII de 9,80 × 1,30 m (N–S), S.XIV de 9 × 1,50 m, o casetă de 2,45 × 1,45 m şi o suprafață de aproximativ 20 mp. Săpătura a acoperit zone rămase necercetate în campaniile anterioare şi care se circumscriu marginilor nucleului de morminte descoperite până în 2011. Au fost descoperite trei complexe funerare din epoca bronzului, deşi în unul dintre ele alături de două vase a fost identificat doar un os uman, indeterminabil, iar în altul doar resturi dintr-un craniu uman împreună cu două vase fragmentare.

CATALOGUL MORMINTELOR

Catalogul cuprinde sintetic principalele informații necesare pentru identificarea complexului şi a inventarului atât material, cât şi biologic. Pentru a nu relua în segmentul dedicat discuțiilor descrierea pieselor, am introdus în catalog şi detalii privind inventarul. Adâncimile complexelor sunt raportate la un punct zero şi au fost luate cu o nivelă topografică. Am optat şi pentru câteva abrevieri după cum urmează: M. – mormânt; St. – sector; S. – secțiune; cas. – casetă; V – vas; H – înălțime; D – diametru; □ – carou, CPL – complex.

M.35 – incinerație; descoperit în S.VII, □C1, a fost identificat la –0,11 m, baza complexului aflându-se la –0,35 m (Pl. 5). În cazul acestui mormânt amenajarea a constat în ridicarea unei movile din piatră şi pământ, peste oasele incinerate care au fost depuse în 2 vase utilizate ca urne. Primul este un vas de tip sac (V.1), culoarea gălbuie, ars secundar, pastă nisipoasă, dar nu poroasă, avea pereții uşor arcuiți, cu o serie de butoni alungiți aplicați, iar între aceştia un şir de mici gropițe circulare dispuse orizontal (Pl. 5/4, 6); dimensiuni: H = 192 mm; D gurii = 182 mm; D bază = 98 mm. Al doilea vas (V.2) pare să fie o amforă, îi lipseşte partea superioară (buza/gura şi parțial gâtul), din buză se păstrează doar un fragment (Pl. 5/2, 5). Pasta bine preparată este nisipoasă, dar nu poroasă la exterior, culoarea gălbuie, arsă secundar. Vasul este decorat pe corp cu un şir de gropițe alungite oblice dispuse într-un şir în plan orizontal, iar în partea inferioară cu *Besenstrich;* dimensiuni: H = 332 mm; D gurii = 245 mm; D bază = 103 mm. Analiza antropologică a resturilor osteologice a relevat faptul că în cele două vase au fost depuşi indivizi diferiți, în V.1 un copil în vârstă de 8–10 ani al cărui sex nu a putut fi determinat, iar în V.2 un individ adult de sex masculin.

M.36 – incinerație; a fost descoperit în S.VIII, □F5, la adâncimea de –0,29 m, baza gropii se afla la –0,46 m (Pl. 6). Pentru amenajarea mormântului a fost săpată o groapă uşor alungită de dimensiuni 0,80 × 0,60 m, ce avea pereții căptuşiți cu pietre. Mormântul era acoperit cu pietre ce formau o movilă alungită. Oasele incinerate au fost depuse în trei vase: V.1 – o cană cu o toartă în bandă, corp sferoidal, cu butoni aplicați la contactul dintre gât şi corp, pastă nu foarte bine preparată, suprafața exterioară lustruită, culoarea negricioasă (Pl. 7/3, 6); dimensiuni: H = 102 mm; D gurii = 136 mm; D bază = 82 mm; V.2 – ceaşcă nedecorată cu o toartă, este uşor asimetrică, culoarea gălbuie, pastă nisipoasă, are baza concavă (Pl. 7/2, 5); dimensiuni: H = 65 mm; D gurii = 81 mm; D bază = 32 mm; V.3 – cană tronconică cu o toartă în bandă, decorată cu trei butoni aplicați sub buză; are culoarea gălbui-cărămizie, pastă modest preparată, friabilă; baza era uşor profilată (Pl. 7/1, 4); dimensiuni: H = 220 mm; D gurii = 152; D bază = 86 mm; vasul a fost descoperit cu gura în jos. Oase incinerate se aflau atât în interiorul vaselor, cât şi în exteriorul acestora. A fost identificat şi un os de mamifer. Determinările antropologice au indicat un individ de sex masculin, cu o vârstă estimată între 20–30 ani.

[6] După finalizarea acestui studiu au mai fost descoperite trei morminte: Frînculeasa *et alii* 2013.

M.37 – inhumație; descoperit în S.VIII, □H5, la o adâncime de –0,29 m, baza gropii a apărut la –0,54 m (Pl. 8). Dimensiunile gropii erau de 0,97 × 0,43 m, avea formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, a avut ridicată deasupra o movilă de piatră de formă alungită. Defunctul era depus în poziție chircită pe partea stângă, orientat pe direcția est-vest, cu capul către est, privirea spre sud. Inventarul funerar era constituit dintr-o ceaşcă nedecorată, cu o toartă supraînălțată, depusă la cap în zona occipitalului (Pl. 8/4, 5). Vasul avea culoarea gălbui-castanie, ars secundar, pastă nisipoasă bine preparată; toarta vasului era triunghiulară; dimensiuni: H = 102 mm; D gurii = 123 mm; D bază = 77 mm. Vârsta a fost estimată între 40–50 de ani, iar sexul feminin.

M.38 – incinerație; descoperit în St.5, □H4, identificat la –0,26 m, adâncimea maximă era de –0,37 m (Pl. 9/1–4); mormântul fusese deranjat de un complex recent şi arăturile moderne, fiind întins pe o suprafață de 0,80 × 0,60 m; complexul pare să fi fost delimitat de câteva pietre depuse pe cant; au fost găsite oase umane incinerate întinse de plug şi resturile de la trei, posibil patru vase, între care un castron tronconic şi două baze de vase pentru care este dificil de precizat forma; pasta vaselor este nisipoasă, bine preparată, culoarea castanie; mai remarcăm apariția a două fragmente ceramice puternic deformate, fiind vitrificate, ceea ce indică prezența lor pe rug. Mormântul a aparținut unui adult, sexul nu a putut fi determinat.

M.39 – inhumație; descoperit în S.VII, □C2, la –0,48 m adâncime iar baza la –0,64 m; a fost puternic deranjat de un complex recent (Pl. 22/2). După oasele păstrate, pare să fi fost orientat pe direcția est–vest. Lângă şi pe oase au fost găsite două fragmente ceramice. Vârsta defunctului a fost esti-mată între 14–18 ani, sexul nu a putut fi determinat.

M.40 – inhumație; slab conservat (Pl. 22/3), descoperit în St.5, □H1, la –0,25 m, într-o mică adâncitură ce avea baza la –0,39 m. Complexul era prevăzut cu o movilă din piatră. Defunctul este depus în poziție chircită pe partea stângă, orientat pe direcția est-vest, cu capul către est. În mormânt a fost descoperită în poziție secundară o toartă în bandă, dar şi alte fragmente ceramice grosiere. A aparținut unui copil de 9–10 ani, sexul nu a putut fi determinat.

M.41 – inhumație; descoperit în St.5, □H1, la –0,20 m, iar baza gropii era la –0,60 m (Pl. 11); groapa avea forma rectangulară cu colțurile rotunjite, dimensiunile 1,32 × 0,80 m (VE–SN), cu pietre de mari dimensiuni dispuse pe margini, iar deasupra a avut amenajată o movilă din piatră. Defunctul era depus în poziție chircită pe partea dreaptă, orientat pe direcția est-vest, cu capul către est, picioarele flexate, brațele îndoite şi aduse către față. Spre față avea depus un vas de tip borcan (Pl. 11/3), decorat cu *Besenstrich* şi cu patru butoni alungiți aplicați sub buză (Pl. 11/4, 5); dimensiuni: H = 128 mm; D gură = 100 mm; D bază = 93 mm. Pasta era friabilă, culoarea negricioasă. Tot în umplutură, în zona craniului a fost descoperit un fragment de bază de vas, din pastă grosieră, nisipoasă (Pl. 11/6). Mormântul a aparținut unui individ de sex masculin, având vârsta la deces între 25–30 ani.

M.42 –inhumație; dublu (M.42A–B), descoperit în St.5, □H2–I2, la –0,06 m, imediat sub nivelul vegetal actual, baza complexului era la –0,34 m (Pl. 10/3); scheletele au fost descoperite în interiorul unei amenajări din pietre dispuse pe cant; spațiul delimitat de amenajarea din pietre avea forma (conservată) aproximativ rectangulară, dimensiunile de 1,70 × 1,00 m şi era acoperit de o movilă din pietre. Ambele schelete erau depuse în poziție chircită pe partea dreaptă, membrele inferioare şi superioare îndoite, acestea din urmă aduse către față. Erau orientate pe direcția est-vest. Nu aveau depus niciun obiect de inventar funerar, ci doar câteva fragmente ceramice. M.42A era un individ de 19–20 ani de sex masculin, iar M.42B posibil o femeie cu vârsta cuprinsă între 30–40 ani.

M.43 – inhumație; descoperit în St.5, □G4, la –0,27 m adâncime, iar baza gropii la –0,52 m (Pl. 12/1–2); groapa avea forma rectangulară cu colțurile rotunjite, dimensiunile de 1,12 × 0,60 m (VE–NS). Defunctul era depus în poziție chircită pe partea stângă, orientat pe direcția vest-est, cu capul către vest. Picioarele erau flexate, brațele îndoite şi aduse către față. La picioare avea depus un vas, o ceaşcă cu o singură toartă în bandă, decorată prin împunsături, fiind obținute grupaje de câte două linii verticale, uşor oblice (Pl. 12/3, 4). S-au conservat doar parțial câteva fragmente din corp şi toartă; pasta este fină cu nisip folosit ca degresant, culoarea negricioasă. Defunctul era un copil de 7–8 ani.

M.44 – inhumație; descoperit în St.5, □I3, la –0,12 m, iar baza la –0,21 m adâncime, groapa a avut forma rectangulară cu colțurile rotunjite, dimensiuni de 1,18 × 0,52 m (Pl. 12/5). Nu a avut movilă din piatră. Înhumatul era depus în poziție chircită pe partea stângă, orientat pe direcția est-vest, cu capul la est. La cap avea depusă o ceaşcă nedecorată, păstrată doar fragmentar (Pl. 12/7); era realizată din pastă fină, nisipoasă, culoarea negricioasă; în umplutură au fost descoperite şi trei

fragmente ceramice, între care unul cu brâu-alveolat (Pl. 12/6). Mormântul a aparţinut unui copil de 8–9 ani, sexul nu a putut fi determinat.

M.45 – inhumaţie; descoperit în St.5, □F4, la –0,30 m adâncime, iar baza la –0,44 m. Complexul a fost puternic deranjat de o intervenţie modernă, dar şi de o locuinţă medievală (Pl. 13/1, 3). Din cauza distrugerii mormântului nu au putut fi sesizate foarte clar aspecte precum poziţia defunctului, orientarea acestuia, dimensiunea gropii etc. Picioarele par a fi fost la est, căzute spre nord. Au fost descoperite şi pietre de mari dimensiuni ce au aparţinut probabil movilei de deasupra mormântului. În apropierea mormântului a fost descoperit un fragment de ceaşcă ce ar putea fi legat de acest complex (Pl. 13/2). S-au găsit fragmente de oase de la membrele inferioare, care au aparţinut unui adolescent, sexul nu a putut fi determinat.

M.46 – inhumaţie; descoperit în St.5, □I –1 / 1, la –0,28 m adâncime, iar baza gropii la –0,31 m (Pl. 13/4, 5). Complexul a fost deranjat de o intervenţie modernă (Pl. 23/2). Scheletul a fost găsit depus în poziţie chircită pe partea stângă, orientat pe direcţia est-vest, cu capul la est. Groapa era rectangulară cu colţurile rotunjite, având dimensiunile de 0,90 × 0,56 m. Deasupra avea o movilă din pietre. Nu a avut inventar, dar au fost descoperite un os de mamifer şi câteva fragmente ceramice. Defunctul era probabil de sex masculin, având o vârstă cuprinsă între 16–18 ani.

M.47 – inhumaţie; descoperit în St.5, □H3–I3, la –0,30 m adâncime, iar baza gropii era la –0,69 m (Pl. 14). Groapa avea dimensiunile 1,00 × 0,62 m, era rectangulară cu colţurile rotunjite; pe margine erau aşezate pietre dispuse pe cant ce căptuşeau pereţii. Defunctul era depus în poziţie chircită pe partea dreaptă, orientat pe direcţia est-vest, cu capul către est. Ca inventar funerar a avut două vase, depuse în zona feţei (Pl. 14/2, 3); de asemenea, au mai fost găsite fragmente ceramice tot în zona craniului. S-a descoperit un *kantharos* (V.1) din pastă fină, culoarea castanie, decorat cu caneluri oblice grupate, şi o incizie adâncită dispusă orizontal deasupra diametrului maxim (Pl. 14/4, 6); dimensiuni: H = 74 mm; D gurii = 97 mm; V.2 este o ceaşcă nedecorată cu o singură toartă şi „cioc” (Pl. 14/5, 7); culoarea castanie; dimensiuni: H = 49 mm; D gurii = 52 mm. Mormântul a aparţinut unei persoane de sex feminin cu o vârstă estimată între 30–40 de ani.

M.48 – incineraţie; descoperit în St.5, □J3, la –0,17 m adâncime, iar baza gropii era la –0,32 m (Pl. 9/7). Groapa cu dimensiuni de aproximativ 0,60 × 0,40 m avea pereţii căptuşiţi cu pietre, iar în interior a fost găsit un vas fragmentar nedecorat din care s-a conservat partea inferioară (Pl. 9/6), care conţinea oase umane incinerate. Ceramica era din categoria celei grosiere, pastă friabilă, culoarea negricioasă, forma fiind probabil una amforoidală. Mormântul a aparţinut unui adult, sexul nu a putut fi determinat.

M.49 – inhumaţie; descoperit în St.5, □J1, la –0,30 m adâncime, iar baza gropii la –0,67 m (Pl. 10/5). Groapa era rectangulară cu colţurile rotunjite; dimensiuni 1,40 × 0,70 m, pe margine au fost găsite plăci de piatră de mari dimensiuni ce căptuşeau pereţii. Deasupra era o movilă din pietre. Defunctul era depus în poziţie chircită pe partea dreaptă, orientat pe direcţia vest-est, cu capul către vest. Corpul părea a fi contorsionat, iar faţa era îndreptată în jos, putând fi remarcat occipitalul (Pl. 10/6). Au fost descoperite două fragmente ceramice dispuse în zona feţei şi a antebraţului, între care unul era decorat cu *Besenstrich*. În acelaşi mormânt între oase a fost identificat un mic fragment de vârf din silex (Pl. 10/4). Defunctul a avut sexul masculin, vârsta estimată la 25–30 de ani.

M.50 – inhumaţie; descoperit în St.6, □G–1, la –0,10 m imediat sub vegetal, baza fiind la –0,20 m (Pl. 24/1); defunctul era chircit pe partea stângă şi avea orientarea est-vest, cu capul către est; nu am identificat o movilă din piatră şi nici inventar. Defunctul era o femeie cu vârsta la deces de 20–23 ani.

M.51 – inhumaţie; descoperit în St.6, □I –1 / –2, la adâncimea de –0,20 m, iar fundul gropii era la –0,30 m (Pl. 15/1); pare să fi fost de formă rectangulară cu colţurile rotunjite, cu dimensiuni de 1,40 × 0,80 m; pe marginea acesteia au fost descoperite pietre de mari dimensiuni. Defunctul era depus în poziţie chircită lateral stânga, picioarele flexate, braţele îndoite. Era orientat pe direcţia est-vest, cu capul către est. În dreptul feţei avea depus un vas bitronconic (ceaşcă/cană) cu o singură toartă care lipseşte, fiind ruptă din vechime (Pl. 15/3, 4). Vasul de culoare negricioasă, din pastă cu nisip, avea dimensiunile următoare: H = 73 mm; D gură = 102 mm; D bază = 47 mm. Defunctul era un individ de sex masculin, cu vârsta de 40–50 de ani.

M.52 – inhumaţie; descoperit în St.6, □H–1, la o adâncime de –0,12 m; groapa ce avea dimensiunile de 1,32 × 0,72 m, se adâncea în depozitul de pietriş aproximativ 0,10 m (Pl. 52/5); avea pietre dispuse pe marginea gropii; nu am identificat o movilă din piatră. Defunctul era depus în poziţie chircită pe partea dreaptă, picioarele flexate, braţele îndoite □i aduse către faţă. Era orientat pe direcţia sud-nord, cu capul către sud. În pământul din umplutura gropii a fost descoperit un fragment

ceramic cărămiziu-gălbui. Mormântul a aparţinut unei femei, în vârstă de 20–25 ani.

M.53 – inhumaţie; parţial distrus, descoperit în St.6, □F–2 la o adâncime de –0,12 m (Pl. 16). Baza gropii era la –0,48–0,52 m; rectangulară cu colţurile rotunjite, dimensiuni probabile de 1,20 × 0,50 m; a avut movilă de pietre deasupra (Pl. 16/1). Defunctul era depus în poziţie chircită pe partea dreaptă, braţele îndoite, aduse către faţă, orientarea est-vest, cu faţa spre nord. În dreptul feţei avea depus un vas de tip *kantharos* de culoare gălbui-cărămizie, ars secundar, cu două toarte supra-înălţate; este decorat cu motive geometrice incizate organizate în interiorul unui registru dispus orizontal pe corpul vasului (Pl. 16/3, 4, 6); fundul era inelar, uşor concav; dimensiuni: H = 102 mm; D gură = 120 mm; D bază = 53 mm. În aceeaşi zonă a fost identificată o mărgică inelară din lut, fragmentară ce avea diametrul de aproximativ 18 mm şi grosimea de 5–6 mm (Pl. 16/5). Mormântul era distrus în zona membrelor inferioare de un şanţ recent (Pl. 24/4). A aparţinut unui individ de sex masculin, cu o vârstă estimată de 30–40 de ani.

M.54 – inhumaţie; în St.6, □I2 la adâncimea de –0,20 m a fost identificată o groapă circulară cu diametrul de 0,60 m, iar baza era la –0,60 m; în umplutura gropii au fost descoperite fragmente de sticlă şi ceramică recentă, dar şi câteva oase umane nearse ce provin de la un individ înhumat al cărui mormânt a fost distrus; se păstrează jumătatea proximală de la un cubitus stâng, ce provine de la un adult de sex indeterminabil, dar şi câteva mici oase indeterminabile.

M.55 – inhumaţie; în S.XII, □H12, identificat la –0,50 m, iar baza la –0,60 m, intra în profilul de est al secţiunii (Pl. 17; 18/1); au fost descoperite un vas de tip *kantharos* (Pl. 17/4, 6) şi craniul slab conservat (Pl. 17/2) împreună cu alte câteva oase ale unui copil cu vârsta estimată la 3–5 ani. Craniul era orientat spre vest cu faţa spre nord. Vasul era nedecorat, pastă nisipoasă, culoarea gălbuie, dimensiuni: H = 67 mm; D gură = 78 mm; D bază = 30 mm. Umărul vasului era marcat printr-o adâncitură, toarta păstrată prezenta o uşoară creastă. Era ars secundar. Mormântul era delimitat de pietre aşezate în jurul scheletului şi vasului. O piatră de mari dimensiuni ce forma latura de vest a ringului M.56 acoperea (deşi nu direct) craniul uman din M.55 (Pl. 17/6).

M.56 – inhumaţie ?; în S.XIII, □H11–12, la –0,35 m (Pl. 18/1, 6); complexul era reprezentat de o amenajare de formă dreptunghiulară realizată din pietre de dimensiuni medii dispuse pe latura estică şi sudică, şi o dală din piatră de mari dimensiuni aşezată pe latura de vest (Pl. 18/6); în zona de sud a suprafeţei delimitate de pietre au fost identificate două vase de tip *kantharos* păstrate fragmentar, nedecorate şi izolat un os uman indeterminabil; V.1 era nedecorat, pastă fină, culoarea brun-gălbuie (Pl. 18/4, 5), avea următoarele dimensiuni: H = 63 mm; D gură = 87 mm; D bază = 38 mm; V.2 păstrat fragmentar, era nedecorat, pastă fină culoarea brun-gălbuie (Pl. 18/2, 3), avea următoarele dimensiuni (aproximative): H = 63 mm; D gură = 71 mm; baza era rotunjită.

M.57 – inhumaţie; în S.XIII la –0,80 m, sub M.56 a fost identificat un craniu uman şi două vase aşezate la nord-est de acesta (Pl. 19); craniul orientat spre vest avea faţa îndreptată spre est, iar împreună cu vasele era aşezat pe un pat de piatră. Câteva pietre cu dimensiuni de aproximativ 0,20 × 0,15 m erau aşezate în jurul craniului şi a vaselor. Groapa complexului avea formă ovală cu dimensiuni de 1,20 × 0,90 m, baza fiind identificată la –0,85 m (Pl. 19/6). Cele două vase conservate parţial erau o ceaşcă (Pl. 19/3) şi un *kantharos* (Pl. 19/4, 5), ambele nedecorate. Cel de tip *kantharos* avea toarta de formă triunghiulară în secţiune (Pl. 19/4), ceaşca avea fundul profilat. Craniul pare să fi aparţinut unui adult (30–50 ani), sexul se poate determina drept masculin pe baza grosimii fragmentelor păstrate, dar diagnosticul este relativ.

Situaţia identificată în zona celor trei morminte cercetate în anul 2012, respectiv M.55, M.56, M.57 merită expusă mai pe larg. M.56 suprapunea parţial M.55 şi M.57, relaţia dintre acestea două neputând deocamdată fi precizată. Între M.56 şi M.57 pare să fie o relaţie directă, suprapunerea pare să fi fost una premeditată.

Alte complexe – în aceste două campanii au fost identificate şi două complexe în care au fost descoperite fragmente ceramice. Acestea, denumite CPL. B, CPL. C, ar putea fi atribuite unor înmormântări simbolice sau cenotafuri şi se aseamănă cu alte complexe descoperite anterior în acest cimitir[7]. Ele par a se constitui ca o *„practică rituală adiacentă înmormântărilor din imediata lor proximitate”*[8]. Complexul B se afla de altfel în apropierea M.47 (Pl. 20/6).

CPL. B – descoperit în St.5, □H3–4, identificat la –0,29 m, fundul la –0,52 m, D = 0,40 m. Este un complex de tip groapă (Pl. 20/1) ce avea ca inventar un castron fragmentar, tronconic, cu pereţii uşor arcuiţi, fundul profilat, nedecorat, realizat din pastă negricioasă nisipoasă, bine preparată (Pl. 20/4, 5, 7); dimensiuni vas: H = 118 mm; D gură = 273 mm; D bază = 116 mm.

[7] Frînculeasa *et alii* 2011, p. 145; Frînculeasa 2012, p. 42.
[8] Motzoi-Chicideanu 2003, p. 71.

CPL. C – descoperit în St.5, □G3, identificat la –0,50 m, iar baza la –0,64 m, D = 0,60 m (Pl. 20/2, 3). Complexul era „tăiat" de locuința 1, fiind identificat imediat sub podeaua acesteia. Era o groapă circulară, ce avea o umplutură (pământ) de culoare castanie; avea ca inventar fragmente ceramice provenind de la un vas borcan decorat cu *Besenstrich* (Pl. 20/3).

Au fost descoperite şi complexe medievale târzii sau recente de tipul gropilor de var umplute ulterior cu materiale de construcție, alte gropi de mici dimensiuni (D: 0,40–0,60 m), fragmente ceramice recente, oase de mamifere. Un alt complex (L.1) constă dintr-o construcție (conservată pe 6–7 mp), ce avea un cuptor amplasat în colțul de vest (Pl. 21). În gura cuptorului au fost descoperite mai multe pietre. Locuința avea podeaua din lut bătătorit de culoare gălbuie, groasă de 2–3 cm. În lutul din care se realizase calota cuptorului am identificat un fragment ceramic provenind de la o ceaşcă din epoca bronzului, în apropiere aflându-se M.45 ce este puternic deranjat. Inventarul din L1 era format din ceramică, din care a fost întregită o cană cărămizie cu decor spiralic pictat cu alb pe umăr, ce îşi găseşte analogii în sec. XVI–XVII (Pl. 21/4, 5). Construcția era tăiată de o groapă de var de mari dimensiuni, contemporană cu una dintre fazele de reconstrucție ale *casei parohiale*, dar şi de o decapare modernă care a afectat partea de est a complexului.

DESPRE TIPOLOGIA COMPLEXELOR FUNERARE

Au fost descoperite complexe funerare în care utilizarea pietrelor este principala caracteristică atât în cazul mormintelor de inhumație, cât şi de incinerație. O parte din morminte încă mai păstrau movile din piatră ce acopereau defunctul şi în acelaşi timp marcau complexul funerar. De asemenea, pietrele căptuşeau marginile gropilor sau cu ajutorul lor erau construite „ringuri" din piatră ce înconjurau defuncții aşezați în mici adâncituri sau gropi uşor adâncite. Gropile mormintelor aveau forma dreptunghiulară, colțurile rotunjite, pereții căptuşiți cu piatră. Peste defunct era aşezat pământ, apoi groapa era umplută cu pietre ce formau o movilă. Probabil existau şi capace din lemn, unele vase ce erau depuse pe o placă din piatră par a fi deplasate într-o etapă ulterioară înmormântării şi anterioară sau contemporană putrezirii/prăbuşirii capacului. Un exemplu este M.41 unde în interiorul vasului ce era prăbuşit au fost descoperite oasele mâinii drepte a individului.

Utilizarea pietrei în construcțiile funerare este binecunoscută de-a lungul întregii epoci a bronzului şi se regăseşte în orizonturi culturale contemporane sau apropiate cum ar fi Mnogovalikovaja, Srubnaja, Monteoru, Sabatinovka şi Noua[9].

ADÂNCIMILE COMPLEXELOR

Pentru multe din complexele funerare nu am putut stabili foarte exact limitele, multe fiind identificate imediat sub nivelul vegetal. În cazul acestor descoperiri, defuncții par să fi fost aşezați într-o mică adâncitură ce atinsese nivelul natural de pietriş, peste care erau ridicate movile din piatră ce au fost afectate puternic şi aplatizate/întinse de arătură sau de factori naturali. Doar pentru următoarele morminte au putut fi delimitate gropile funerare: M.36, M.37, M.41, M.43, M.44, M.47, M.48, M.49, M.53. Din punct de vedere altimetric, două par intervalele la care se adâncesc gropile, respectiv –0,10–0,40 m şi –0,40–0,70 m, cu câteva care se intersectează limitele inferioare, respectiv superioare ale celor două paliere altimetrice într-unul tranzitoriu. În cazul mormintelor cu gropi ceva mai adânci ce coboară până la –0,70 m, respectiv M.37, M.39, M.41, M.47, M.49, M.57, atât inventarul, orientarea, cât şi grupele de vârstă şi categoriile de sex nu prezintă anumite constante care să poată fi evidențiate, incluzând aici □i celelalte morminte cu gropi similare cercetate în anii precedenți.

POZIȚIONAREA ŞI ORIENTAREA SCHELETELOR

Au fost descoperite 23 de morminte, dintre care unele deranjate de complexe recente aşa cum este cazul M.39, M.45, M.46, M.56, iar într-o groapă din secolul al XX-lea au fost descoperite câteva oase umane provenind probabil de la un mormânt de inhumație distrus şi care a primit sigla M.54. În total au fost identificate resturi de oase umane provenind de la 25 de indivizi, situație generată de apariția a două morminte duble, unul de incinerație (M.35) şi altul de inhumație (M.42), reprezentând primele descoperiri de acest tip din cimitirul de la Câmpina.

Defuncții înhumați erau aşezați în pozi□ie chircită lateral, membrele superioare îndoite şi aduse spre față, iar cele inferioare îndoite. Orientarea generală a acestora este pe axul est-vest cu o singură excepție în care individul (M.52) pare mai curând dispus nord-sud. Este al doilea mormânt cu orientarea pe acest ax, chiar dacă spre deosebire de celălalt (M.34) are capul dispus spre sud. Ca şi în cazul primului este lipsit de inventar. Ambele morminte aparțin unor persoane mature, diferența fiind una de gen.

[9] Nicić 2008, p. 56; Sava 2002, p. 134.

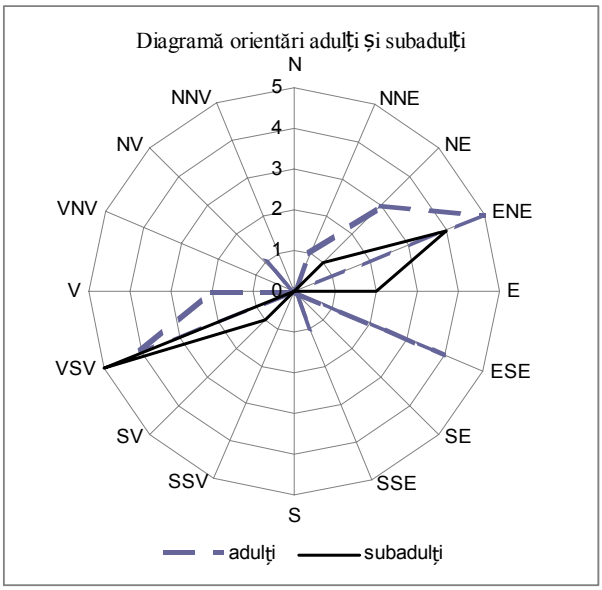

O situație mai specială este reprezentată de M.49, ce pare să aibă fața îndreptată în jos spre baza gropii. O altă excepție este cea a mormântului dublu M.42, în care individul B are brațele întinse pe lângă corp (conservat doar brațul drept) (Pl. 22/5), situație ce probabil are legătură inclusiv cu manipularea acestuia într-o etapă ulterioară înmormântării inițiale. Elemente suplimentare în acest sens ar putea fi cele consemnate în cazul M.56 şi M.57 din care s-au păstrat *în situ* doar câteva oase.

Inhumații cercetați în anii 2011–2012 erau depuşi pe partea dreaptă (10 cazuri), cât şi pe partea stângă (6 cazuri). Erau orientați în cele mai multe cazuri aproximativ de direcția est–vest, predominant cu capul către est (10), dar şi către vest (4). Există şi situații în care din cauza deranjamentelor recente nu au putut fi identificate detalii legate de poziția sau orientarea defuncților.

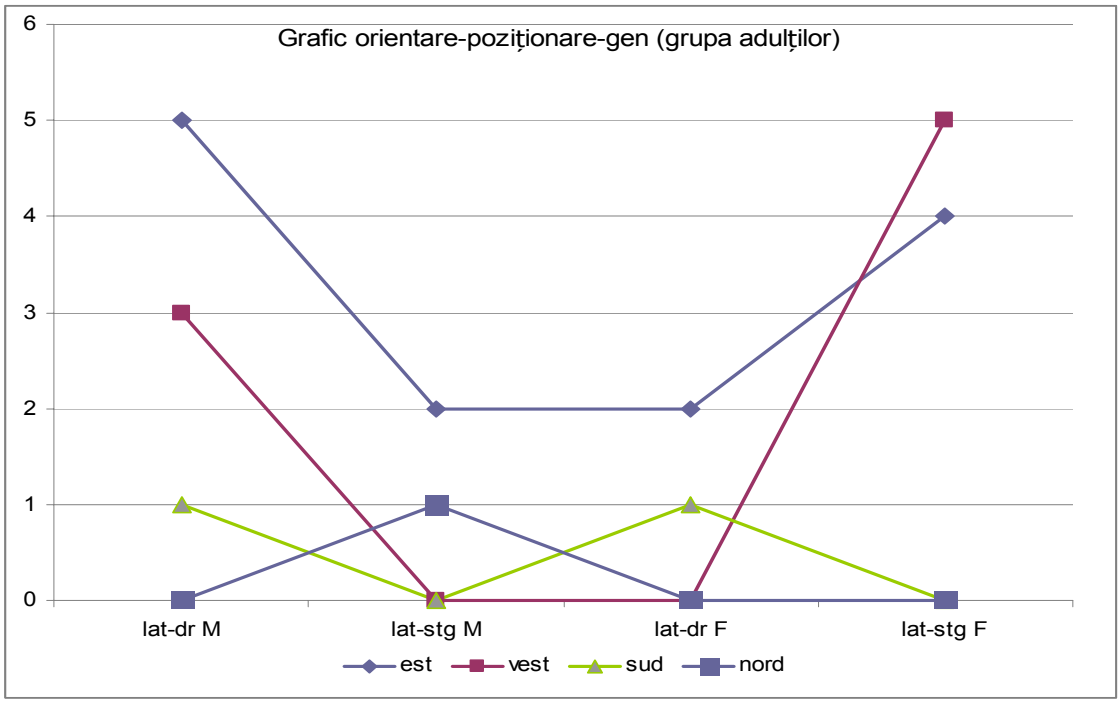

Dintre cele 36 de schelete pentru care s-a putut stabili orientarea, 20 au capul la est şi 14 la vest, numai două fiind pe axul nord-sud. Orientarea spre vest ar putea fi un indiciu al conservării unor tradiții Monteoru[10], deşi evidențiem cimitirul Noua de la Truşeşti unde orientarea se încadrează în acelaşi segment[11]. Cea spre est marchează probabil „contribuția" fondului răsăritean al comunităților Noua, orientarea în acest segment apare în standardul înmormântărilor Sabatinovka sau Mnogovalikovaja[12], deşi a fost constatată o mare variabilitate în cazul standardului funerar Noua[13]. Cu toate că în majoritatea necropolelor culturii Noua predomină segmentele VNV şi ENE[14], situația de la Câmpina se prezintă oarecum diferit, segmentele alese sunt cele de VSV şi ENE.

[10] Sava 2002, p. 141; Sava, Agulnikov 2003, p. 121; Motzoi-Chicideanu 2011, p. 420,

[11] Sava 2002, p. 136, abb. 22, 34; Motzoi-Chicideanu 2011, pl. 359.

[12] Sava, Agulnikov 2003, p. 122.

[13] Sava, Agulnikov 2003, p. 121.

[14] Dascălu 1994, p. 139; Sava 2002, p. 141; Sava, Agulnikov 2003, p. 122; Motzoi-Chicideanu 2011, p. 420.

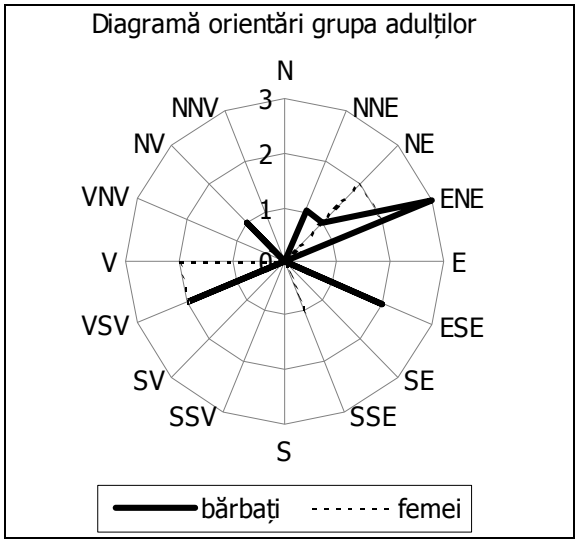

După analiza tuturor mormintelor cercetate la Câmpina, observăm că spre est sunt asociate persoane adulte de ambele sexe cu copii, în cazul celor orientate spre vest apare o diferență ce are legătură cu poziționarea pe partea dreaptă sau stângă. Copii sunt în principal așezați lateral pe partea stângă, deși și pe dreapta apar patru situații. Femeile sunt așezate preponderent lateral pe stânga, iar bărbații pe dreapta. În cazul mormintelor de copii ce au putut fi determinate pe grupe de sex, asocierea este tot pe categorii de gen.

O situație singulară este reprezentată de un complex circular în interiorul căruia erau depuse două vase (cești), în apropierea unui craniu uman conservat parțial (M.57). Acest complex era suprapus la 0,20 m mai sus de o amenajare de formă rectangulară, realizată din piatră în interiorul căreia erau depuse două vase de tip *kantharos*, iar în apropierea unuia a fost descoperit și un os uman (M.56). Groapa M.57 tăia complexul M.55 (Pl. 18/1).

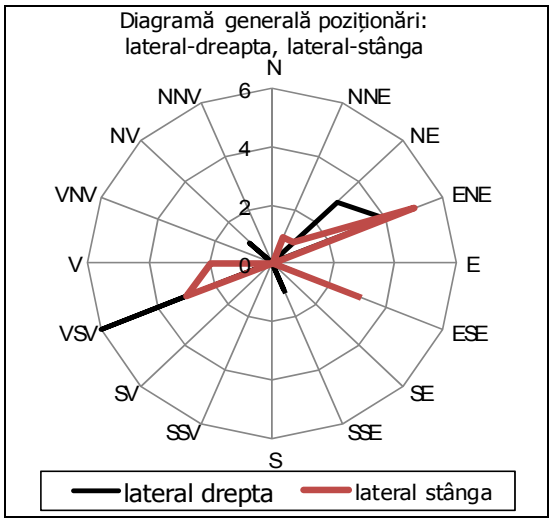

În cazul mormintelor de incinerație, oasele erau așezate în vase, dar și în apropierea acestora sau chiar sub/lângă vase. Au fost descoperite ca și în campaniile precedente, inclusiv vase, așezate cu gura în jos. Un caz deocamdată singular este M.35 în care apar două vase/urne în interiorul cărora erau depuse separat resturile incinerate a doi defuncți, un individ adult și un copil (Pl. 5).

INVENTARUL MORMINTELOR

Inventarele mormintelor de la Câmpina nu sunt din cele mai spectaculoase, atât din punct de vedere tipologic, cât și cantitativ. Ceramica, podoabele (din bronz, os, pastă sticloasă, chihlimbar, lut), piesele din silex (două) se constituie în categoriile ce formează inventarele mormintelor[15]. În aceste două campanii au fost descoperite vase sau fragmente, un vârf din silex și un fragment de mărgică din lut ars (grafic 1).

Din punct de vedere cultural, ceramica poate fi atribuită culturii Noua. Excepție face o ceașcă fragmentară descoperită în M.43, decorată în tehnica împunsăturilor succesive ce pare mai curând specifică culturii Tei (Pl. 12/3, 4). Este al treilea vas ce este decorat în această manieră, celelalte două fiind descoperite în campaniile anterioare în M.2 și M.32. De asemenea, vasul de tip *kantharos* de dimensiuni ceva mai mari, decorat cu motive geometrice descoperit în M.53 (Pl. 16/4, 6), ar putea mai curând fi legat de tradiții Monteoru.

Vase se regăsesc în următoarele morminte: M.35, M.36, M.37, M.38, M.41, M.43, M.44, M.45, M.47, M.48, M.51, M.53, M.55, M.56, M.57. Au fost descoperite și morminte fără inventar: M.39, M.40, M.42, M.46, M.49, M.50, M.52, M.54 (grafic 2). Niciun mormânt de inhumație nu a avut în inventar mai mult de două vase, situație prezentă și în cazul complexelor cercetate anterior[16]. În M.36 de incinerație au fost descoperite trei vase; probabil aceeași situație era și în cazul M.38, ce era puternic deranjat de lucrările agricole. Din acest punct de vedere se mențin situațiile din celelalte campanii în care am observat că în mormintele de incinerație predomină inventarele cu 3–4 vase[17]. În CPL. B, C a fost descoperit câte un vas fragmentar, niciunul neputând fi întregit. În total au fost descoperite 22 de vase (nu toate întregibile), la care se adaugă fragmente ceramice. Precizăm că acele fragmente ceramice din umplutură nu provin din buza vaselor decât rareori – M.44 (Pl. 12/6), ci sunt doar părți din corp, eventual bază – M.41 (Pl. 11/6).

[15] Frînculeasa *et alii* 2011; Frînculeasa 2012.
[16] Frînculeasa *et alii* 2011, p. 146; Frînculeasa 2012, p. 45.
[17] Frînculeasa 2012, p. 45, 97.

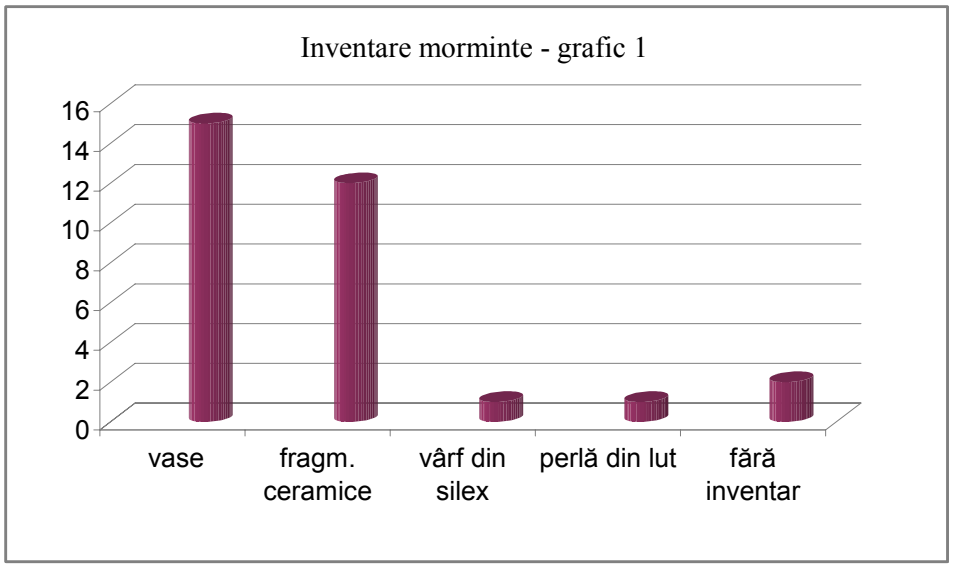

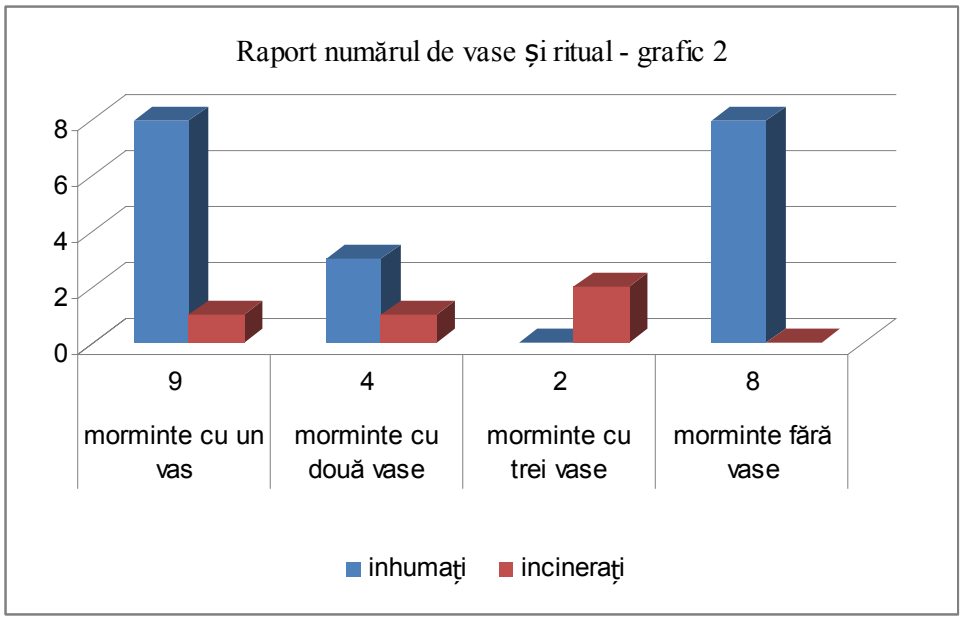

Tipologia ceramicii este una într-o gamă restrânsă, fiind identificate vase de tip *kantharos*, ceşti, căni, vase borcan, castroane, vase sac, vase amforoidale. În câteva morminte au fost descoperite doar fragmente ceramice, unele în umplutură, altele între oasele scheletelor. Trebuie evidenţiat că ceramica depusă atât în mormintele de inhumaţie, cât şi din cele de incineraţie, era arsă secundar. Tipologia ceramicii se pliază pe cea descoperită în campaniile arheologice precedente. În general lipsesc decorurile, pasta ceramicii este una de slabă calitate, cu o „remarcă" în acest sens pentru vasele cu *Besenstrich*. Vasele din mormintele de incineraţie au o pastă ceva mai bine preparată, cu nisip cu o granulaţie fină sau medie, numai într-un singur caz (M.29)[18] este poroasă la suprafaţa exterioară.

Ca şi în anii anteriori vasele de tip *kantharos* se constituie în principala categorie, în aceste ultime două campanii fiind descoperite şase astfel de recipiente. *Kantharosul* din M.53 este de dimensiuni medii, are un decor geometric incizat ce deocamdată se constituie într-o excepţie în cazul acestei necropole (Pl. 16/4, 6). Cel din M.47 prezintă pe corp grupaje de caneluri înguste dispuse vertical (Pl. 14/4, 6), iar celelalte descoperite în M.55, M.56 şi M.57 nu sunt decorate.

[18] Frînculeasa 2012, pl. 49/4, 5.

Ceştile sunt de mici dimensiuni, realizate în general dintr-o pastă ce conține nisip. Ceşcuța din M.47 are „cioc", fiind nedecorată (Pl. 14/5, 7), iar cea din M.43 este decorată prin împunsături şi poate fi legată de tipologia ceramicii culturii Tei (Pl. 12/3, 4); alte două nedecorate au fost descoperite în M.36 şi M.57.

Cănile au fost definite în baza unui criteriu în care dimensiunea acestora este mai mare decât a ceştilor. Au o singură toartă, în bandă, fiind în general nedecorate, ci eventual au ataşați butoni alungiți sau conici. Au forme tronconice, bitronconice sau cu pereții uşor curbați. Vasul din M.37, deşi are forma unei ceşti (Pl. 8), dimensiunile sale îl recomandă mai curând în categoria cănilor. Remarcăm forma acestuia ce poate fi uşor racordată tipologiei ceramicii Noua, dar şi secțiunea triunghiulară a torții, ce reprezintă un *„element caracteristic olăriei Balinteşti-Gârbovăț"*[19].

Un vas borcan identificat în M.41 realizat dintr-o pastă de slabă calitate, friabilă, care are aplicați sub buză o serie de patru butoni alungiți, este decorat cu *Besenstrich* ce acoperă toată suprafața exterioară a recipientului (Pl. 11/4, 5). Tot cu măturica sunt decorate urna amforoidală descoperită în M.35, fragmente ceramice din M.49 şi CPL. C (Pl. 20/3). Vasul amforoidal din M.35 (incinerat), decorat în partea inferioară cu *Besenstrich* (Pl. 5/5), prezintă pe corp un brâu adâncit realizat din gropițe alungite aşezate uşor oblic, tip de decor ce apare pe vase *kantharos* descoperite în campaniile precedente din M.16, M.25 ce pot fi încadrate în cultura Noua, dar şi pe vase din complexele M.6, M.10, M.11, M.17 şi M.30 care pot fi atribuite culturii Monteoru. Remarcăm şi forma tortiței conservate ce prezintă o mică proeminență. Acest vas este asociat unui recipient (urnă) de tip sac ce are un decor cu un şir de gropițe circulare adâncite dispuse sub buză, dublat de butoni aplicați (Pl. 5/6). Îşi găseşte analogii cu un vas descoperit în M.23 (înhumat), cercetat în anul 2010[20]. Castroanele au forma tronconică, pastă bine preparată, culoarea castanie sau negricioasă, nedecorate. Sunt dispuse ca şi în campaniile precedente mai curând în morminte de incinerație, unul a fost descoperit în CPL. B.

Vasele amforoidale au fost descoperite **exclusiv** în morminte de incinerație şi sunt asociate în câteva situații cu castroane tronconice sau bitronconice depuse cu gura în jos. Vase cu gura în jos apar în morminte de incinerație (M.11, M.14, M.27, M.36), doar într-un singur caz într-unul de inhumație (M.9). În M.38 şi M.48 ambele de incinerație, două vase ce păstrează numai baza puteau fi de tip amforoidal.

Asocierea inventar – grupă de vârstă sau sex pare să indice anumite constante ce țineau probabil de standardul funerar. Observăm în continuare că în cazul mormintelor de copii erau depuse în majoritatea cazurilor ceşti sau vase *kantharos*. Aceste tipuri de vase apar atât în mormintele de femei, cât şi de bărbați, sunt prezente mai ales în cele de inhumație, dar nu lipsesc nici din cele de incinerație. Piesele din metal (bronz) apar în morminte de femei (M.5, M.20, M.30) sau copil (M.26), iar cele din os în toate cele trei grupe, respectiv bărbați (M.27), femei (M.6, M.30, M.31), copii (M.31). Perle din sticlă (M.20), lut (M.20, M.32) şi chihlimbar (M.10) apar numai în morminte de femei.

DATE DE ANTROPOLOGIE BIOLOGICĂ

Lotul analizat este reprezentat de 25 de schelete, dintre acestea 4 au fost incinerate şi 21 înhumate. Ca şi în campaniile anterioare analiza antropologică a lotului descoperit în 2011 şi 2012 indică prezența în proporții consistente a adulților (17) şi o pondere ceva mai mică a copiilor (8). Analiza repartiției în funcție de grupa de sex este îngreunată de faptul că, dintr-un total de 25 de indivizi, pentru 11 nu a putut fi determinat genul, ceea ce reprezintă o pondere importantă. Pe sexe, cele determinate ca feminine sunt în număr de cinci (toate înhumate), cele masculine sunt nouă (din care două incinerate), iar cele indeterminabile sunt nouă (din care două incinerate).

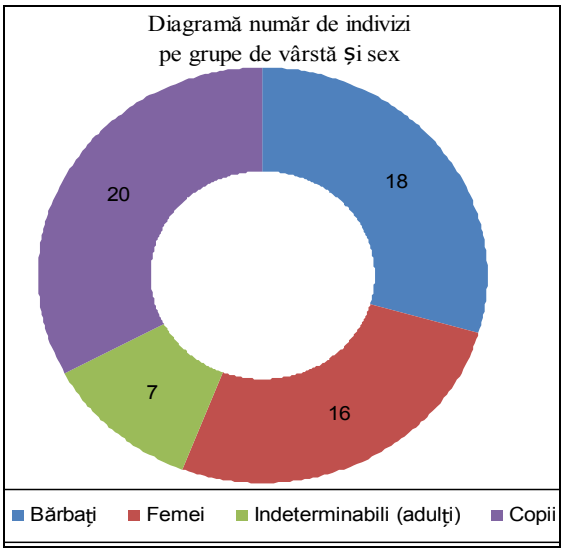

[19] Motzoi-Chicideanu 2004, p. 72.
[20] Frînculeasa *et alii* 2011, pl. 13/13; Frînculeasa 2012, pl. 42.

Pe grupe de vârste: opt sunt subadulți (unul de sex masculin şi şapte indeterminabili) şi 17 adulți (cinci de sex feminin, opt de sex masculin, patru indeterminabil). Statura a fost calculată pe baza lungimii maxime a femurului stâng, doar în două cazuri, ambele la schelete de sex masculin şi este cuprinsă între 162 şi 169 cm.

O analiză a întregului lot indică un echilibru între bărbați şi femei, dar şi faptul că adulții predomină, copii reprezentând 32,78%. Mai remarcăm că o serie de copii se apropie de segmentul 14–18 ani, grupa *infans* este rar reprezentată, iar vârsta cea mai ridicată atinsă se situează în jurul pragului de 50 de ani.

Tabel
Analize antropologice

siglă mormânt	Rit	Sex	Vârstă	Statură (cm)	Patologie
M.35A	Incinerat	IND	8–9 ani	–	–
M.35B	Incinerat	M	30–50 ani	–	*Cribra cranii*
M.36	Incinerat	M	20–30 ani	–	*Cribra cranii*
M.37	Inhumat	F	40–50 ani	–	Carie, tartru, osteoartroză
M.38	Incinerat	IND	Adult	–	–
M.39	Inhumat	IND	14–18 ani	–	Osteoperiostită
M.40	Inhumat	IND	9–10 ani	–	–
M.41	Inhumat	M	25–30 ani	169,3	*cribra cranii*, osteoartroză, fractură claviculă
M.42A	Inhumat	M	19–20 ani		–
M.42B	Inhumat	F	30–40 ani	–	–
M.43	Inhumat	IND	7–8 ani	–	–
M.44	Inhumat	IND	8–9 ani	–	–
M.45	Inhumat	IND	Adolescent	–	–
M.46	Inhumat	M	16–18 ani	–	Hipoplazie
M.47	Inhumat	F	30–40 ani	–	Carie, fractură, osteoartroză
M.48	Incinerat	IND	17–40 ani	–	–
M.49	Inhumat	M	25–30 ani		Hipoplazie
M.50	Inhumat	F	20–23 ani	–	*cribra cranii*, osteoartroză
M.51	Inhumat	M	40–50 ani	162,83	Carii, osteoartroză
M.52	Inhumat	F	20–25 ani	–	Carii, hipoplazie
M.53	Inhumat	M	30–40 ani	–	Carii, osteoartroză
M.54	Inhumat	IND	Adult	–	–
M.55	Inhumat	IND	3–5 ani	–	–
M.56	Inhumat	IND	–	–	–
M.57	Inhumat	IND	30–50 ani	–	–

Determinările antropologice ale lotului de oseminte umane, descoperite în campaniile din 2011 şi 2012, au arătat o tendință asemănătoare indicatorilor patologici identificați în analizele precedente. Din lotul analizat, 13 schelete prezintă afecțiuni patologice ceea ce reprezintă procentual 52%, iar raportat la numărul total de indivizi atinge 47%. Elementele de patologie înregistrate în mod uzual sunt în primul rând cele de nutriție (anemia indicată de *hyperostosa porotica* şi hipoplazia emailului), cele de creştere (rahitism), cele cauzate de activitățile fizice (osteoartroză), cele infecțioase (osteoperiostită) ori cele de comportament (fracturi sau lovituri). Ca patologie se înregistrează patru cazuri de *cribra cranii* (trei la schelete de sex masculin şi unul de sex feminin), cinci cazuri de carii (trei la schelete de sex feminin şi două de sex masculin), şase cazuri de *osteoartroză* (trei la schelete de sex feminin şi trei de sex masculin), trei cazuri de hipoplazie (două de sex masculin şi unul feminin) şi două cazuri de fracturi (unul la un schelet de sex masculin şi unul de sex feminin). Majoritatea scheletelor cu patologii sunt de adulți şi doar două sunt de subadulți.

Au fost identificate: *cribra cranii* (M.35, M.36, M.41, M.50), *osteoartroză* (M.37, M.41, M.51, M.53), *fracturi* (M.41, M.47?), *osteoperiostită* (M.39), *noduli Schmorl* (M.50). În ceea ce priveşte afecțiunile dentare, au fost identificate: *carii* (M.37,

M.41, M.47, M.51, M.52, M.53), *tartru* (M.37, M.41), *abcese* (M.41, M.47), *hipoplazia smalțului dentar* (M.46, M.49, M.52).

Cercetările recente în paleopatologie leagă *hiperostoza porotică* de anemia megaloblastică, rezultat al lipsei de vitamina B12 şi B9, accentuată de infestarea cu paraziți. Leziunea ar putea fi rodul efectelor asociate ale unei diete inadecvate, igienei precare, bolilor infecțioase[21]. *Osteoartroza* este produsă de stresul mecanic şi poate oferi indicii legate de tipurile de activități fizice ale indivizilor[22]. *Osteoperiostita* apare în infecții, traume (primară), dar şi asociată cu anumite boli (secundară)[23] cum ar fi sifilis, lepră, osteită sau tumori[24].

Nodulii Schmorl sunt rezultatul pătrunderii nucleului discurilor intervertebrale în corpul vertebral, creând o cavitate pe suprafața acestuia. Apar adesea în regiunea lombară, aşa cum este şi cazul M.50. Pot fi rezultatul unor defecte congenitale ale coloanei vertebrale sau al unor traume[25].

Carii – din descoperirile arheologice s-a constatat că acestea afectează într-o măsură mai mare societățile agricole, din cauza dietei bogate în carbohidrați[26]. Prezența *tartrului* indică o igienă precară a cavității bucale. Dacă este analizat microscopic, acesta oferă informații cu privire la dieta populațiilor vechi, putând fi identificate urme de plante şi alte particule de mâncare[27]. De asemenea, au fost identificate *abcese* dentare. *Hipoplazia smalțului dentar* ce reprezintă o deficiență a smalțului sub forma unor linii, şanțuri sau găuri rezultând din moartea sau funcționarea redusă a celulelor care produc smalț; este considerată un indicator al unor perturbări fiziologice (stres), experimentate în timpul dezvoltării dinților, fiind produsă de episoade de subnutriție, infecții şi boală în copilărie[28]. Individul din M.41 a suferit o *fractură* a claviculei stângi (Pl. 28/1), iar cel din M.47 o posibilă *fractură* a condilului mandibular drept (Pl. 28/3).

DESPRE CRONOLOGIE ABSOLUTĂ ŞI RELATIVĂ

Din prisma interpretărilor tradiționale, descoperirile din cimitirul de la Câmpina sunt dificil de abordat. Apar materiale şi chiar elemente de ritual ce pot fi legate de manifestări culturale bine definite cum sunt Monteoru, Noua şi Tei. Analiza ceramicii evidențiază prezența unor combinații şi sinteze de elemente proprii unor tradiții culturale autonome şi exprimă manifestări ce pot fi intuite, impunându-se o serie de analize şi abordări suplimentare. De asemenea, au fost identificate elemente originale ce pot fi reflexul unor dezvoltări culturale locale, lipsa cercetărilor în acest areal sau în zone apropiate reflectă subiectivismul ineditului acestor descoperiri. Apoi observăm construcțiile funerare, alte elemente de ritual ce par să semnaleze transmiterea şi conservarea unor tradiții bine marcate în acest areal subcarpatic.

Din primele cinci datări radiocarbon publicate[29], cea pentru M.23 părea uşor excentrică şi putea genera discuții, deşi inventarul se putea încadra foarte bine reperului cronologic respectiv. Alte două analize realizate ulterior completează primul lot, acestea se plasează/integrează între ultimele două din cele cinci, confirmând validitatea datării pentru M.23.

În urma realizării celor şapte datări ^{14}C, concluziile generate pot fi corelate cu cele de cronologie relativă. Acestea confirmă o evoluție liniară a acestui cimitir, populat cu elemente ce subliniază menținerea unor tradiții culturale dincolo de limitele cronologice admise şi precizate în bibliografia temei. Prezența în M.2 a unui vas Tei indică persistența acestor elemente culturale în paralel cu evoluția manifestărilor de tip Noua, poate chiar într-un areal apropiat. Datarea M.30 în care a fost identificată o cană cu o formă, decor, pastă, specifice pentru evoluția târzie a culturii Monteoru, este pe acelaşi palier cronologic cu M.31 în care apare o cană decorată cu *Besenstrich*. Ambele datări plasează din plin orizontul cronologic definit de descoperirile Noua. Interesant este şi M.23 (înhumat), ce este datat spre sfârşitul epocii bronzului, poate fi corelat cu M.35 (incinerat), în ambele fiind descoperite câte un vas sac cu apucători, iar al doilea vas din acest ultim mormânt este decorat cu *Besenstrich*. Inventarul ceramic al mormintelor 13 şi 20, ambele de inhumație, datând în sec. XV–XIV î.Hr., îşi găseşte analogii cu cel de tip Balinteşti *Cioinagi*[30].

[21] Walker 2009, p. 114.
[22] Larsen 1995, p. 200.
[23] Ortner 2003, p. 208.
[24] Gladykowska-Rzeczycka 1998, p. 217.
[25] Faccia, Williams 2008, p. 29–30.
[26] Larsen 1995, p. 187.
[27] Whitaker 2007, p. 30.
[28] Goodman 1989, p. 265–266.
[29] Frînculeasa *et alii* 2011, p. 152–153; Frînculeasa 2012, p. 94–95.
[30] Zaharia 1963.

Codul de laborator	Proveniența probei	Conv. ^{14}C ani BP	Ani calibrați, sigma 1	Ani calibrați, sigma 2
Hd-29799	M.20	3159±23	cal BC 1452–1412	cal BC 1494–1404
Hd-29820	M.13	3107±18	cal BC 1417–1325	cal BC 1431–1316
Hd-29813	M.2	3081±18	cal BC 1404–1317	cal BC 1413–1306
Hd-29866	M.7	3054±18	cal BC 1383–1303	cal BC 1391–1268
Hd-30094	M.31	3039±20	cal BC 1373–1269	cal BC 1389–1221
Hd-30157	M.30	3022±33	cal BC 1374–1216	cal BC 1392–1132
Hd-29800	M.23	2972±21	cal BC 1260–1132	cal BC 1292–1124

(a fost utilizat INTCAL04 and CALIB5: P. J. Reimer *et alli* 2004)

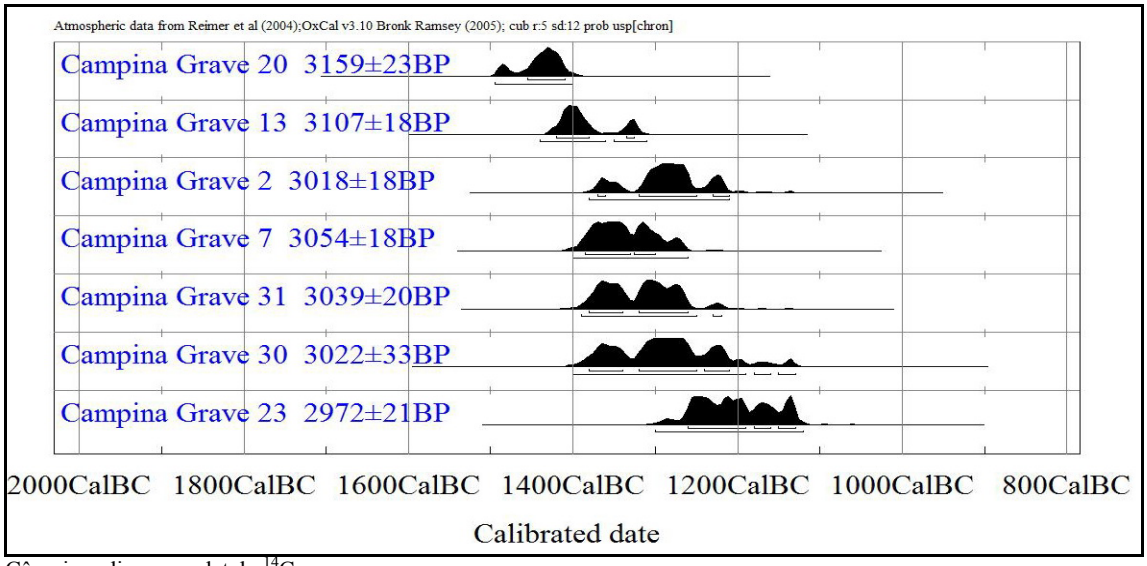

Câmpina: diagrama datele ^{14}C

În ce priveşte etapa târzie a epocii bronzului, deşi în ultima perioadă există o preocupare pentru obținerea unor repere cronologice mai clare, datările ^{14}C realizate pentru cimitirul de la Câmpina fac parte dintr-un lot relativ restrâns de astfel de analize pentru zona Dunării de Jos, dar şi pentru arealul apropiat[31]. Pentru cultura Noua există foarte puține date radiocarbon, aşa cum de altfel a fost remarcat[32]. Cea mai mare parte din datările de la Câmpina pot fi integrate în acelaşi orizont cronologic cu cele Noua de la Mahala (nivelul II), Crasnaleuca[33] şi Odaia-Miciurin[34]. Cea pentru M.23 situează acest complex funerar într-un interval apropiat de cel al aşezării de la Kastanas, din Macedonia, respectiv în jur de 1150 BC[35], sau de nivelul Coslogeni de la Durankulak, aflat în intervalul 1260–1050 BC[36], dar şi din cenuşarele 1, 16 şi 17 de la Odaia-Miciurin, ce acoperă cam aceleaşi perioade[37].

Chiar dacă pentru un areal mai îndepărtat, respectiv nord-vestul României, menționăm şi setul de datări realizate pentru situl de la Lăpuş, respectiv pentru tumulul 26, intervalul cronologic determinat fiind unul apropiat cu cel în care evoluează complexul funerar de la Câmpina[38]. Mai remarcăm cele patru datări de la Siret (Bucovina) pentru aşezarea Gava-Holihrady aflate în intervalul 1310–1210 BC[39], două date pentru piese din lemn descoperite în Maramureşul istoric[40], o alta de la Valea Florilor în apropierea Turdei, toate aflate cam în acelaşi interval cronologic, respectiv 3000–2800 BP[41].

În cimitirul de la Câmpina regăsim elemente de cronologie relativă, ce au contingență cu sfârşitul evoluției culturilor Tei şi Monteoru, dar şi cu etapa inițială a pătrunderii comunităților sau poate doar influențelor Noua şi apoi cu definirea acesteia în acest areal. Menționăm toartele unor vase ce prezintă

[31] Palincaş 1996; Popa, Boroffka 1996, p. 56; Motzoi-Chicideanu, Gugiu 2001–2002; Motzoi-Chicideanu 2003a; Şandor-Chicideanu 2003; Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 2010, p. 36; Harding, Kavruk 2010; Harding 2011, p. 12 şi urm.; Laszlo 2010; Frînculeasa *et alii* 2011; Kacso, Metzer-Nebelsick, Nebelsik 2011; Sava, Kaiser 2011.

[32] Motzoi-Chicideanu 2011, p. 584.

[33] Lászlo 1993; 2011, p. 268; Dascălu 2007, p. 130–132.

[34] Sava, Kaiser 2011, p. 337 şi urm.

[35] Petrescu-Dîmbovița 2001, p. 285; Jung, Weninger 2002.

[36] Görsdorf, Bojadziev 1996, p. 150.

[37] Sava, Kaiser 2011, diagrama 12, tab. 26.

[38] Kacso, Metzer-Nebelsick, Nebelsik 2011, p. 349.

[39] Laszlo 2010, p. 129, tabel 2.

[40] Harding 2011, tab. I.

[41] Wollmann, Ciugudean 2005, p. 101.

mici proeminenţe, ce pot fi legate de influenţe Noua, deşi decorul în cazul unora este tipic cu cel al ceramicii etapelor târzii ale culturii Monteoru, respectiv linii incizate orizontal întrepătrunse cu capetele „petrecute”[42]. Acestea ar putea reflecta o serie de prime contacte culturale. În ce priveşte cele câteva elemente Tei, remarcăm *kantharosul* decorat prin împunsături succesive din M.2[43], ce îl regăsim în faza Fundeni a culturii Tei, dar şi în repertoriul tipologic al grupului cultural Fundenii Doamnei[44], dar şi alte două vase, respectiv o cană descoperită în M.32[45] şi o ceaşcă fragmentară din M.43.

Pentru cultura Monteoru, menţionăm cana din M.30[46], una dintre ceştile din M.17[47], vasele de tip *kantharos* cu picior din M.6 şi M.11 (ambele morminte de incineraţie) ce prezintă decoruri specifice, respectiv linii incizate petrecute, ghirlande, motive solare, etc.[48] Datarea M.30 este una ce ar trebui corelată cu ideea persistenţei unor tradiţii Monteoru în acest areal şi poate repune în discuţie apariţia unor *importuri* în aşezările Noua sau chiar acele aşezări aflate mai la sud în câmpie, cum este cea de la Independenţa (jud. Prahova) în care apar materiale Monteoru asociate cu cele Noua[49], dar şi problema fazei Noua I în care încă se regăsesc elemente Monteoru[50].

Prezenţa decorului de tip *Besenstrich* indică aceeaşi etapă cronologică[51]. În umplutura gropii M.4 au fost descoperite fragmente ceramice dintre care unul este decorat cu măturica, alte două având brâu alveolat. O cană decorată cu *Besenstrich* a fost descoperită în M.31, alte două vase provin din M.35 şi M.41, iar fragmente au apărut şi în M.49 şi CPL. C, dar şi în stratul arheologic aflate în poziţie secundară. În zona subcarpatică ceramică striată asociată cu cea specifică culturii Monteoru târziu apare într-o serie de situri[52], iar mai spre sud în zona câmpiei piemontane menţionăm alături de descoperirile izolate de la Târgşoru Vechi[53], Urlaţi[54], Mizil[55], pe cele recente din aşezarea de la Independenţa[56]. Ceramică striată asociată cu cea decorată cu triunghiuri haşurate, dar şi ceşti cu o toartă supraînălţată, vase sac cu brâu, apare şi la Mălăieştii de Jos *Mornel*, dar aici lipsesc elementele (clare) monteorene târzii[57]. Descoperiri Monteoru târzii regăsim în acest areal şi la Tinosu[58], Budureasca[59], Şoimeşti *Merez*[60], Ghinoaica *Ravena Gruiu*[61].

Prezenţa la Câmpina a unor vase Monteoru specifice etapei târzii sau a unora cu puternice analogii cu cele de la Balinteşti *Cioinagi* şi corelaţiile cu datările absolute se adaugă dovezilor persistenţei acestei manifestări culturale în zona dealurilor subcarpatice din nordul Munteniei în plină evoluţie culturală Noua[62]. Elementele de tip Balinteşti-Gârbovăţ definite ca mărturii ale unei faze târzii a culturii Monteoru[63] sau chiar nucleului Noua[64] se adaugă celor Noua prezente în acest cimitir. Mai remarcăm două vase din care unul de tip *kantharos* (Pl. 19/4), celălalt o cană (Pl. 8/5), ambele prevăzute cu toarte triunghiulare în secţiune.

Evoluţia culturii Noua a fost încadrată în intervalul secolelor XV–XII[65], eventual cu un debut chiar mai timpuriu *„în jurul anului 1600”*[66]. Datările şi inventarele unor morminte de la Câmpina ar putea indica o evoluţie mai îndelungată a culturii Noua în zona subcarpatică până în sec. XI î.Hr., ipoteză de altfel deja expusă[67]. Aceste elemente se pot adăuga mai vechilor discuţii, constituindu-se în argumente suplimentare asupra posibilei evoluţii paralele a comunităţilor Noua şi în acest areal cu debutul culturilor Hallstattului timpuriu în Transilvania[68] sau în spaţiul răsăritean[69]. Remarcăm şi o serie de trei datări ^{14}C de la Durankulak pentru nivelul

[42] Frînculeasa 2012, pl. 66.
[43] Frînculeasa, Lichiardopol 2011, fig. 3/2, 3; Frînculeasa 2012, pl. 17.
[44] Leahu 2003.
[45] Frînculeasa 2012, pl. 52/4–6.
[46] Frînculeasa 2012, pl. 50/5, 8.
[47] Frînculeasa 2012, pl. 35/5, 8.
[48] Frînculeasa 2012, pl. 21/3, 5; 28/3, 5, 6.
[49] Frînculeasa 2012, pl. 79–81.
[50] Florescu 1964, p. 169, 179–180; Florescu, Florescu 1990.
[51] Motzoi-Chicideanu 2004, p. 72 şi urm.
[52] Motzoi-Chicideanu 2004, p. 72.
[53] Teodorescu 1961, p. 637.
[54] Frînculeasa *et alli* 2008, p. 77, fig. 4/3–5.
[55] Inedit, materiale descoperite în anul 1977, aflate în depozitul MJIAP.
[56] Frînculeasa 2012, pl. 79–81.
[57] Frînculeasa 2012, pl. 83; cercetări restrânse în cadrul şantierului eneolitic Mălăieştii de Jos.
[58] Vulpe, Vulpe 1924.
[59] Frînculeasa 2011, p. 56, fig. 4/6–9.
[60] Inedit, cercetări de suprafaţă A. Frînculeasa.
[61] Inedit, cercetări de suprafaţă D. Lichiardopol.
[62] Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 1999, p. 64–66; Motzoi-Chicideanu 2003a, p. 51; Frînculeasa *et alii* 2011, p. 155.
[63] Zaharia 1963.
[64] Florescu 1991, p. 27–28; Dascălu 1994; Motzoi-Chicideanu 2011, p. 371.
[65] Petrescu-Dîmboviţa 2001, p. 285.
[66] Motzoi-Chicideanu 2003a, p. 49.
[67] Laszlo 1997, p. 249.
[68] Andriţoiu 1992, p. 68 şi urm.; Andriţoiu, Vasiliev 1993, p. 104.
[69] Dergacev 2011 (pentru piese/depozite din bronz); vezi şi datările de la Siret (Bucovina) pentru aşezarea Gava-Holihrady (Laszlo 2010).

Coslogeni aflate în intervalul 2960–2850 BP[70], finalul evoluției acestor comunități (mai puțin pentru nord-estul Bulgariei) fiind propus undeva în intervalul 1200/1100–1150/1000 BC[71].

CONCLUZII

Aflat într-o zonă a contactelor culturale, inclusiv pe o cale de comunicare probabil bine cunoscută în epocă, cimitirul de la Câmpina marchează o perioadă de coabitare a unor comunități cu tradiții culturale diverse ce şi-au găsit în acest loc exprimarea. Datările absolute corelate cu cele de cronologie relativă au generat informații ce reflectă evoluția cimitirului de la o etapă caracterizată de prezența elementelor Monteoru uneori mixate cu cele Noua şi asociate cu Tei, la cele Noua târzii. În Subcarpații Munteniei, tradițiile Monteoru par a se conserva în paralel cu evoluția culturii Noua în areale apropiate, respectiv Moldova, sudul şi sud-estul Munteniei sau Transilvania. După o perioadă de coabitare şi influențare, treptat tradițiile Monteoru sunt asimilate şi înlocuite de cele Noua.

Fără să aibă inventare bogate sau spectaculoase, riturile şi ritualurile marchează un cimitir unitar şi în acelaşi timp sintetizează o comunitate ce se percepea ca un grup social ce avea conştiința tradițiilor în interiorul cărora evolua.

Am constatat existența unor inventare mai complexe în cadrul mormintelor de femei în cazul celor de inhumație şi a bărbaților pentru cele de incinerație. Ritul de incinerare este cu două excepții dedicat adulților. Dacă în cazul M.35A un copil este înmormântat împreună cu un adult M.35B, mormântul de incinerație M.29 aparține unui adolescent cu vârsta de 14–16 ani. Această situație ar putea semnala că la acea vârstă persoana era considerată deja adultă. Observația aceasta corelată cu altele ar putea reprezenta indicii legate de existența unui anumit ritual de trecere când un copil devenea adult.

De asemenea, remarcăm apariția în zona centrală a ceea ce pare nucleul cimitirului, a unui grupaj de morminte de copii (Pl. 27). Dispunerea şi orientarea mormintelor de inhumație relevă existența unor asocieri de gen între grupele adulților şi copiilor. Dacă în cazul bărbaților observăm anumite constante, mormintele de femei au orientări şi poziționări diverse.

Observațiile rezultate din cercetarea cimitirului de la Câmpina oferă o bază importantă de informații utile pentru înțelegerea evoluției comunităților umane în acest areal geografic, respectiv zona Subcarpaților Munteniei.

[70] Boyadziev 1995, p. 187.

[71] Petrescu-Dîmbovița 2001, p. 285; Irimia 2010, p. 45; I. Motzoi-Chicideanu 2011, p. 56; Dergacev 2011, p. 244.

BIBLIOGRAFIE

Andrițoiu 1992 – I. Andrițoiu, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului*, BTHR II, Bucureşti, 1992.

Andrițou, Vasiliev 1993 – I. Andrițoiu, V. Vasiliev, *Quelques considerations concernant la culture Noua en Transylvanie*, CCDJ 10, 1993, p. 101–123.

Boyadziev 1995 – Y. D. Boyadziev, *Chronology of Prehistoric Cultures in Bulgaria*, p. 149–191, în: D. W. Bailey, I. Panayotov (Eds.), *Prehistoric Bulgaria*, Monographs in World Archaeology No. 22, Prehistory Press, Madison, Winsconsin, 1995.

Dascălu 1994 – L. Dascălu, *Probleme ale bronzului târziu din nord-estul României. Rit şi ritual funerar în cultura Noua*, Hierasus 9, 1994, p. 135–165.

Dascălu 2007 – L. Dascălu, *Bronzul mijlociu şi târziu în Câmpia Moldovei*, Iaşi, 2007.

Dergacev 2011 – V. A. Dergacev, *Topory-kelty pozdnej bronzy Karpato-Podunavja, 2, Kelty i serpy nižnego Podunavja / Socket Axes and Sickles from Lower Danube area*, Chişinău, 2011.

Faccia, Williams 2008 – K. J. Faccia, R. C. Williams, *Schmorl's Nodes: Clinical Significance and Implications for the Bioarchaeological Record*, International Journal Of Osteoarchaeology 18, 2008, p. 28–44.

Florescu 1964 – A. C. Florescu, *Contribuții la cunoaşterea culturii Noua*, ArhMold 2–3, 1964, p. 143–216.

Florescu 1991 – A. C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Aşezări şi necropole*, CCDJ 9, 1991.

Florescu, Florescu 1990 – A. Florescu, M. Florescu, *Unele observații cu privire la geneza culturii Noua în zonele de curbură ale Carpaților Răsăriteni*, ArhMold 30, 1990, p. 49–102.

Frînculeasa 2010 – A. Frînculeasa, *Câmpina „Slobozia" Parohia Sf. Nicolae – Cimitirul din epoca bronzului – Lumea morților în preistoria locului* (pliant expoziție), 2010.

Frînculeasa 2011 – A. Frînculeasa, *Descoperiri funerare din epoca bronzului la Budureasca – Vadu Săpat, jud. Prahova*, MCA S.N. 7, 2011, p. 51–71.

Frînculeasa 2011a – A. Frînculeasa, *Câmpina – Slobozia, mărturii ale spiritualității locului: cimitirul din epoca bronzului*, (catalog expoziție), M. Frînculeasa, A. Frînculeasa (Ed.), Ploieşti, 2011.

Frînculeasa 2012 – A. Frînculeasa, *Arheologie şi Istorie. Parohia „Sfântul Nicolae" Câmpina, jud. Prahova*, Târgovişte, 2012.

Frînculeasa *et alii* 2008 – A. Frînculeasa, D. Garvăn, M. Frînculeasa, B. Voicu, I. Adamescu, *Descoperiri arheologice în bazinul râului Cricovul Sărat, județul Prahova*, AMIAP S.N. III–IV (11–12), 2008 (2007–2008), p. 47–100.

Frînculeasa *et alii* 2011 – A. Frînculeasa, A. D. Soficaru, O. Negrea, M. Mărgărit, M. Frînculeasa, B. Preda, C. David, *Cimitirul din epoca bronzului de la Câmpina (jud. Prahova)*, Studii de Preistorie 8, 2011, p. 139–181.

Frînculeasa, Lichiardopol 2011 – A. Frînculeasa, D. Lichiardopol, *Bronze age funeral discoveries in Câmpina, Prahova County – preliminary notes*, Thraco-Dacica S.N. 11 (XXV–XXVI), 2010–2011, 1–2, p. 47–58.

Frînculeasa, Negrea, Soficaru 2011 – A. Frînculeasa, O. Negrea, A. Soficaru, *Câmpina, jud. Prahova*, CCA, campania 2010, A XLV a Sesiune națională de rapoarte arheologice Sibiu, 26–29 mai 2011, p. 167–168.

Frînculeasa, Frînculeasa, Moga 2011 – M. Frînculeasa, A. Frînculeasa, P. Moga, *The Awareness of Values through Education. "Saint Nicholas" Parish, Campina (Prahova, Romania) – Crucible of Local Cultural and Spiritual Patrimony – Romanian Funds (The Administration of National Cultural Fund) for Cultural Education*, in: Nicola V, Ka-Lok Ng (Eds.) *Recent Researches In Chemistry, Biology, Environment, Arts And Culture. Proceedings of the 2nd International Conference On Arts And Culture*, Montreux, 2011, p. 40–46.

Frînculeasa *et alii* 2012 – A. Frînculeasa, O. Negrea, B. Preda, C. Dumitrescu, A. D. Soficaru, *Câmpina, jud. Prahova*, CCAR, campania 2011, A XLVI a Sesiune națională de rapoarte arheologice Târgu-Mureş, 23–26 mai 2012, p. 194–195.

Frînculeasa, Stihi 2012 – A. Frînculeasa, C. Stihi, *Vitreous Beads Found at the Bronze Age Cemetery from Câmpina (Prahova)*, Annales d'Université „Valahia" Târgovişte, Section d'Archéologie et d'Histoire, Tome XIV, Numero 2, 2012, p. 17-27.

Frînculeasa *et alii* 2013 – A. Frînculeasa, O. Negrea, B. Preda, C. Dumitrescu, A. D. Soficaru, *Câmpina, jud. Prahova*, CCAR, campania 2012, A XLVII a Sesiune națională de rapoarte arheologice Craiova, 27–30 mai 2013, p. 41.

Gladykowska-Rzeczycka 1998 – J. J. Gladykowska-Rzeczycka, *Periostitis: Cause, Form and Frequency in Paleopathology*, Vol. XXXVIII, Nr. 3, 1998, p. 217–236.

Goodman 1989 – A. H. Goodman, *Dental Enamel Hypoplasias in Prehistoric Populations*, Advances in Dental Research 3, 1989, p. 265–271.

Görsdorf, Bojadziev 1996 – J. van Görsdorf, J. Bojadžiev, *Zur absoluten Chronologie der bulgarischen Urgeschichen. Berliner ^{14}C datierungen von bulgarischen archäologischen Fundplätzen*, Eurasia Antiqua 2, 1996, p. 105–173.

Harding 2011 – A. Harding, *Evidence for prehistoric salt extraction rediscovered in the Hungarian Central Mining Museum*, AntJournal 91, 2011, p. 1–23.

Harding, Kavruk 2010 – A. Harding, V. Kavruk, *A prehistoric salt production site at Băile Figa*, *Romania*, Eurasia Antiqua 16, 2010, p. 131–167.

Irimia 2010 – M. Irimia, *Considérations concernant la fin de la culture Coslogeni*, SCIVA 61, 2010, 1–2, p. 31–68.

Jung, Weninger 2002 – R. Jung, B. Weninger, *Appendix: Zur Realität der Diskrepanz zwischen den kalibrierten ^{14}C-Daten und der historisch-archäologischen Datierung in Kastanas*, p. 281-298, în: R. Jung, Kastanas. *Die Drehscheibenkeramik der Schichten 19 bis 11. Teil 1*, Prahistoriche Archaeologie in Sudosteuropa 18/1, Kiel, 2002.

Laszlo 1993 – A. Laszlo, *Dates radiocarbonne et chronologie de la civilisation Noua-Sabatinovka-Coslogeni*, CCDJ 10, 1993, p. 23–41.

Laszlo 1997 – A. Laszlo, *Datarea prin radiocarbon în arheologie*, Bucureşti, 1997.

Laszlo 2010 – A. Laszlo, *Zur Chronologie der späten Bronzezeit und der alteren Hallstattperiode in nord-ostlichen Karpatenraum. Die radiokarbon-Datierung der Gava-Holihrady Siedlung von Siret (Bukowina)*, StCom Satu Mare, seria Arheologie, 26/1, 2010, p. 121–132.

Laszlo 2011 – A. Laszlo, *Unele probleme ale epocii bronzului din regiunile est-carpatice. Observații pe marginea unei cărți recente*, ArhMold 34, 2011, p. 261–269.

Kacso, Metzer-Nebelsick, Nebelsik 2011 – C. Kacso, C. Metzer-Nebelsick, L. D. Nebelsik, *New work at the late bronze age tumulus cemetery of Lăpuş in Romania*, în: Ancestral Landscapes. TMO 58, Maison de l`Orient et de la Méditerranée, Lyon, 2011, p. 341–353.

Larsen 1995 – C. S. Larsen, *Biological changes in Human Populations with Agriculture*, Annual Review of Anthropology 24, 1995, p. 185–213.

Lichiardopol, Frînculeasa, Soficaru 2009 – D. Lichiardopol, A. Frînculeasa, A. D. Soficaru, *Câmpina, jud. Prahova*, CCA (campania 2008), Târgovişte, 2009, p. 281–283.

Lichiardopol, Frînculeasa, Soficaru 2010 – D. Lichiardopol, A. Frînculeasa, A. D. Soficaru, *Câmpina, jud. Prahova*, CCA (campania 2009), Suceava, 2010, p. 247–248.

Leahu 2003 – V. Leahu, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, BTHR XXXVIII, Bucureşti, 2003.

Motzoi-Chicideanu 2003 – I. Motzoi-Chicideanu, *Câteva remarci asupra studiului descoperirilor mortuare*, p. 65–76, în: *In memoriam RADU POPA, Temeiuri ale civilizației românești în context european* (coord. D. Marcu Istrate, A. Istrate, C. Gaiu), Bistrița-Năsăud, 2003.

Motzoi-Chicideanu 2003a – I. Motzoi-Chicideanu, *Câteva considerații asupra culturii Monteoru*, Mousaios 7, 2003, p. 7–59.

Motzoi-Chicideanu 2004 – I. Motzoi-Chicideanu, *Observații asupra cimitirului din epoca bronzului de la Pietroasa Mică*, Mousaios 9, 2004, p. 57–100.

Motzoi-Chicideanu 2011 – I. Motzoi-Chicideanu, *Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie şi Inferioară* I–II, Bucureşti, 2011.

Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 1999 – I. Motzoi-Chicideanu, M. Şandor-Chicideanu, *Cercetările arheologice de la Năieni-Zănoaga (jud. Buzău). Campaniile 1982–1986, 1988–1993 şi 1996*, MCA S.N. 1, 1999, p. 59–97.

Motzoi-Chicideanu, Gugiu 2001–2002 – I. Motzoi-Chicideanu, D. Gugiu, *Un mormânt din epoca bronzului descoperit la Cârlomăneşti jud. Buzău)*, SCIVA 52–53, 2001–2002, p. 5–41.

Motzoi-Chicideanu, Şandor-Chicideanu 2010 – I. Motzoi-Chicideanu, M. Şandor-Chicideanu, *Cimitirul din epoca Bronzului de la Cârlomăneşti – La Arman. Campaniile 2003–2007*, MCA S.N. 6, 2010, p. 21–70,

Nicic 2008 – A. Nicic, *Interferențe cultural-cronologice în nord-vestul Pontului Euxin la finele mil. II – începutul mil. I. a. Chr.*, Biblioteca Tyragetia XV, Chişinău, 2008.

Ortner 2003 – D. J. Ortner, *Identification of pathological conditions in human skeletal remains*, Academic Press, 2003.

Palincaş 1996 – N. Palincaş, *Valorificarea arheologică a probelor 14C din fortificația aparținând bronzului târziu de la Popeşti (jud. Giurgiu)*, SCIVA 47, 1996, 3, p. 239–295.

Petrescu-Dîmboviţa 2001 – M. Petrescu-Dîmboviţa, *Perioada târzie a epocii bronzului*, p. 272–287, în: Istoria Românilor I, Bucureşti, 2001.

Popa, Boroffka 1996 – D. Popa, N. Boroffka, *Consideraţii privind cultura Noua. Aşezarea de la Ţichindeal, jud. Sibiu*, SCIVA 47, 1996, 1, p. 51–61.

Sava 2002 – E. Sava, *Die Bestattungen der Noua-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung spätbronzezeitlicher Bestattungsriten zwischen Dnestr und Westkarpaten*, PAS 19, Kiel, 2002.

Sava, Agulnikov 2003 – E. Sava, S. Agulnikov, *Contribuţii noi la definirea ritului funerar de tip Sabatinovka*, în: E. Sava (red.), *Interferenţe cultural-cronologice în spaţiul nord-pontic*, Chişinău, 2003, p. 113–138.

Sava, Kaiser 2011 – E. Sava, E. Kaiser, *Poselenie s „zolînikami" i sela Odaia-Miciurin, Respublika Moldova; Die Siedlung mit „Aschugeln" beim Dorf Odaia-Miciurin, Republik Moldova (Archäologische und naturwissen-schaftliche Untersuchungen)*, Biblioteca Tyragetia XI, Chişinău, 2011.

Şandor-Chicideanu 2003 – M. Şandor-Chicideanu, *Cultura Zuto Brdo-Gârla Mare. Contribuţii la cunoaşterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie şi Inferioară,* I–II, Cluj-Napoca, 2003.

Teodorescu 1961 – V. Teodorescu, *Epoca bronzului*, p. 636–637, în: D. Popescu, N. Constantinescu, Gh. Diaconu, V. Teodorescu, *Şantierul arheologic Târgşor*, MCA 7, 1961, p. 631–644.

Vulpe, Vulpe 1924 – R. Vulpe, E. Vulpe, *La fouilles de Tinosu*, Dacia 1, 1924, p. 166–223.

Waldron 2009 – T. Waldron, *Palaeopathology*, Cambridge University Press, 2009.

Walker *et alli* 2009 – P. L. Walker, R. R. Bathurst, R. Richman, T. Gjerdrum, V. A. Andrushko, *The Causes of Porotic Hyperostosis and Cribra Orbitalia: A Reappraisal of the Iron-Deficiency-Anemia Hypothesis*, American Journal of Physical Anthropology 139, 2009, p. 109–125.

Whitaker 2007 – K. Whitaker, *How do dental studies contribute to the reconstruction of the lives of past peoples?*, 1st Summer School of the European Anthropological Association, 16–30 June, 2007, Prague, EAA Summer School eBook 1, 2007, p. 27–33.

Wollmann, Ciugudean 2005 – V. Wollmann, H. Ciugudean, *Noi cercetării privind mineritul antic în Transilvania (I)*, Apulum 42, 2005, p. 95–116.

Zaharia 1963 – E. Zaharia, *Das Gräberfeld von Balinteşti-Cioinagi und einige Fragen der Bronzezeit in der Moldau*, Dacia N.S. 7, 1963, p. 139–176.

LISTA ILUSTRAŢIILOR

Pl.1. Poziţionarea localităţii şi a cimitirului din epoca bronzului de la Câmpina (jud. Prahova).

Pl. 2. Câmpina *Slobozia*: fotografii aeriene, vedere dinspre est şi sud-est (1, 2); cimitirul din epoca bronzului şi casa parohială văzute dinspre est (3).

Pl. 3. Câmpina *Slobozia*: Parohia *Sf. Nicolae* cu poziţionarea săpăturii arheologice.

Pl. 4. Câmpina *Slobozia*: imagini din timpul cercetării.

Pl. 5. M.35 (1, 3); vase din M.35 (2, 4–6).

Pl. 6. M.36 (1), detalii cu vasele *in situ* (2–3); groapa şi „ringul" din piatră după demontarea vaselor (4).

Pl. 7. Vase din M.36.

Pl. 8. M.37: pietre din movilă (1); detaliu mormânt (2); vas *in situ* (3); vas (4–5).

Pl. 9. M.38 (1); fragmente de vase provenind din M.38 (2); M.48 (5, 7); fragment de vas din M.48.

Pl. 10. M.42 (1); M.49 (2), detaliu craniu M.49 (3); fragmente ceramice decorate cu *Besenstrich* descoperite în M.49 (4, 5); vârf de săgeată din silex descoperit în M.49 (6).

Pl. 11. M.41: movila din piatră (1) şi mormânt (2); detaliu cu vasul *in situ* (3); vas cu *Besenstrich* (4–5), fragment de vas (6).

Pl. 12. M.43 (1) cu detaliu vas *in situ* (2); fragment de vas din M.43 (3–4); M.44 (5); fragmente de vase descoperite în M.44 (5–6).

Pl. 13. M.45 (1, 3) şi cuptorul medieval (3); fragment de vas deranjat descoperit în apropierea M.45 (2); movilă din piatră a M.46 (4); M.46 (5).

Pl. 14. M.47 (1), detalii (2, 3); vase descoperite în M.47 (4–7).

Pl. 15 – M.51 (1), detaliu vas *in situ* (2), vas (3–4); M.52 (5).

Pl. 16. M.53: movila din piatră (1); detaliu mormânt (2) şi vas *in situ* (3); vas (4, 6); fragment de mărgică din lut (5).

Pl. 17. M.55 (1–3), craniu *in situ* (2); vas (4–6), fragment ceramic *in situ* (5); pietre de la M.56 (3).

Pl. 18. Desen cu M.55, M.56, M.57 (1); M.56 (6); vase descoperite în M.56 (2–5).

Pl. 19. M.57: detalii (1–2); vase (3–5), groapă mormânt (6).

Pl. 20. Complexe de tip cenotaf: CPL B (1, 4), vas descoperit în CPL B (7); CPL C (2), vas descoperit în CPL C (3); CPL B şi groapa M.47 (6).

Pl. 21. Complex medieval L 1 (1–2), detaliu cuptor (2), vas descoperit în L 1 (4–5); complex recent (3).

Pl. 22. Detalii cu mormintele de inhumaţie: M.37 (1), M.39 (2), M.40 (3), M.41 (4), M.42 (5), M.43 (6).

Pl. 23. Detalii cu mormintele de inhumaţie: M.44 (1), M.46 (2), M.47 (3), M.49 (4).

Pl. 24. Detalii cu mormintele de inhumaţie: M.50 (1), M.51 (2), M.52 (3).

Pl. 25. Inventarele mormintelor (2011–2012).

Pl. 26. Planul general al cimitirului cu poziţionarea mormintelor cercetate în campaniile 2011–2012 (M.35–M.57).

Pl. 27. Distribuţia mormintelor în plan cu determinările antropologice pe grupe de vârstă şi sex.

Pl. 28. Detalii cu semne ale unor patologii pe oase: M.41, clavicula stângă cu o fractură simplă, vedere superioară (1); M.41, *cribra cranii* (2, 4); M.47, condilul mandibular drept, vedere medială (3).

Pl. 29. Câmpina 2008–2012, vase descoperite în morminte.

Pl. 30. Câmpina 2008–2012, înserierea mormintelor după rit şi inventar ceramic în relaţie cu grupa de sex (1), Câmpina 2008–2012 înserierea mormintelor de femei după rit, ritual şi obiecte de port (2).

LIST OF ILLUSTRATIONS

Pl. 1.Câmpina (Prahova county) - the position of the city and of the Bronze Age cemetery.

Pl. 2. Câmpina *Slobozia*: aerial photography, view from the east and south-east (1, 2); the Bronze Age cemetery and the parsonage seen from the east (3).

Pl. 3. Câmpina *Slobozia*: *Saint Nicholas* Parish with the position of the archaeological excavation area.

Pl. 4. Câmpina *Slobozia*: images during research.
Pl. 5. Gr.35 (1, 3); pots from Gr.35 (2, 4–6).
Pl. 6. Gr.36 (1), details of pots *in situ* (2–3); the pit and the "ring" of stones after the pots were collected (4).
Pl. 7. Pots from Gr.36.
Pl. 8. Gr.37: mound of stones (1); grave detail (2); *in situ* pot (3); pot (4–5).
Pl. 9. Gr.38 (1); pot fragments from Gr.38 (2); Gr.48 (5, 7); pot fragment from Gr.48.
Pl.10. Gr.42 (1); Gr.49 (2); skull detail from Gr.49 (3); ceramic fragments with *Besenstrich* decoration discovered in Gr.49 (4, 5); flint arrowhead discovered in Gr.49.
Pl. 11. Gr.41: mound of stones (1) and grave (2); detail of *in situ* pot (3); pot with *Besenstrich* decoration (4–5), pot fragment (6).
Pl. 12. Gr.43 (1) with detail of *in situ* pot (2); pot fragment from Gr.43 (3–4); Gr.44 (5); pot fragments discovered in Gr.44 (5–6).
Pl. 13. Gr.45 (1, 3) and the medieval oven (3); fragment of a disturbed pot found near Gr.45 (2); mound of stones over Gr.46 (4); Gr.46 (5).
Pl. 14. Gr.47 (1), details (2, 3); pots discovered in Gr.47 (4–7).
Pl. 15. Gr.51 (1), detail of *in situ* pot (2), pot (3–4); Gr.52 (5).
Pl. 16. Gr.53: mound of stones (1); grave detail (2) and *in situ* pot (3); pot (4, 6); clay bead fragment (5).
Pl. 17. Gr.55 (1–3), skull *in situ* (2); pot (4–6), *in situ* ceramic fragment (5); stones from Gr.56 (3).
Pl. 18. Drawing of graves 55, 56, 57 (1); Gr.56 (6); pots discovered in Gr.56 (2–5).
Pl. 19. Gr.57: details (1–2); pots (3–5), grave pit (6).
Pl. 20. Cenotaph complexes: CPL B (1, 4), pot discovered in CPL B (7); CPL C (2), pot discovered in CPL C (3); CPL B and the pit of Gr.47 (6).
Pl. 21. Medieval complex L 1 (1–2), oven detail (2), pot discovered in L 1 (4–5); recent complex (3).
Pl. 22. Details of inhumation graves: Gr.37 (1), Gr.39 (2), Gr.40 (3), Gr.41 (4), Gr.42 (5), Gr.43 (6).
Pl. 23. Details of inhumation graves: Gr.44 (1), Gr.46 (2), Gr.47 (3), Gr.49 (4).
Pl. 24. Details of inhumation graves: Gr.50 (1), Gr.51 (2), Gr.52 (3).
Pl. 25 Grave inventories (2011–2012).
Pl. 26. General plan of the cemetery with the position of the graves excavated in 2011–2012 (Gr.35–Gr.57).
Pl. 27. Grave distribution according to anthropological determinations of age and sex groups.
Pl. 28. Details of pathological conditions in bones: Gr.41, left clavicle simple fracture, superior view (1); Gr.41, *cribra cranii* (2, 4); Gr.47, right mandibular condyle, medial view (3).
Pl. 29. Câmpina 2008–2012 pots discovered in graves.
Pl. 30. Câmpina 2008–2012, the seriation of the graves according to rite and ceramic inventory related to the sex group (1); Câmpina 2008–2012, the seriation of female graves according to rite, ritual and ornaments (2).

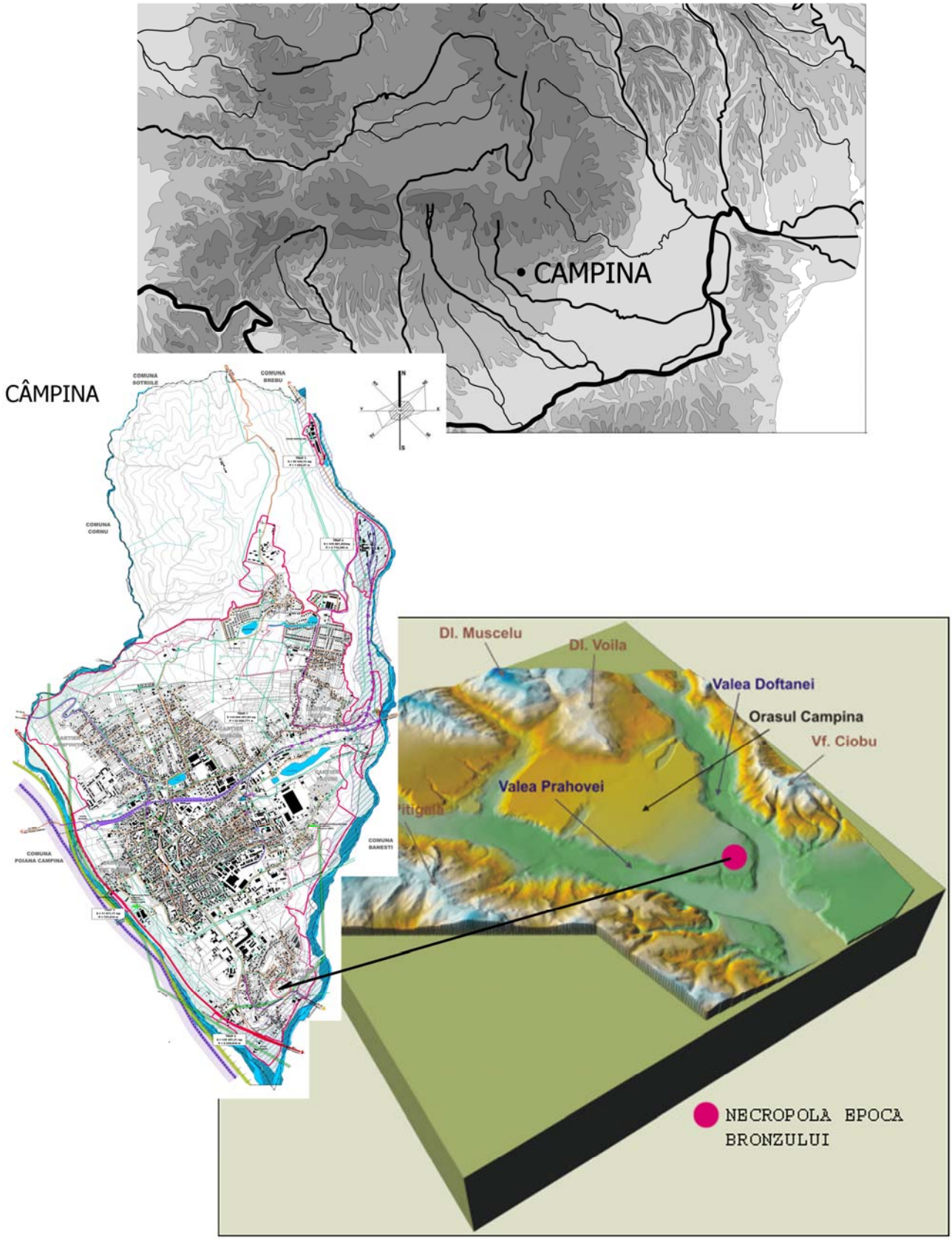

Pl. 1. Poziționarea localității şi a cimitirului din epoca bronzului de la Câmpina (jud. Prahova).

1

zona cimitirului
din epoca bronzului

2

3

Pl. 2. Câmpina *Slobozia*: fotografii aeriene, vedere dinspre est şi sud-est (1, 2);
cimitirul din epoca bronzului şi casa parohială văzute dinspre est (3).

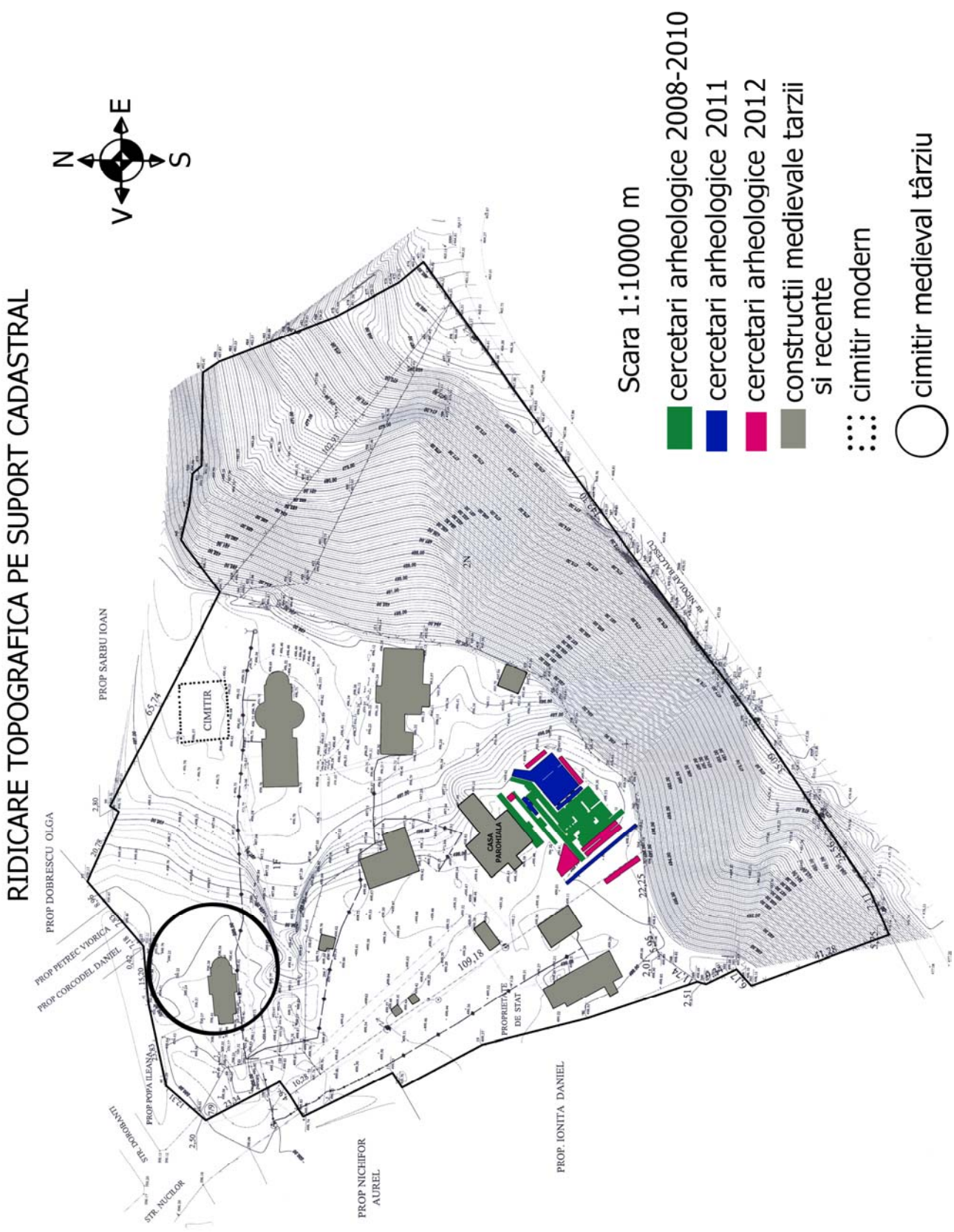

Pl. 3. Câmpina *Slobozia*: Parohia *Sf. Nicolae* cu poziționarea săpăturii arheologice.

Pl. 4. Câmpina *Slobozia*: imagini din timpul cercetării.

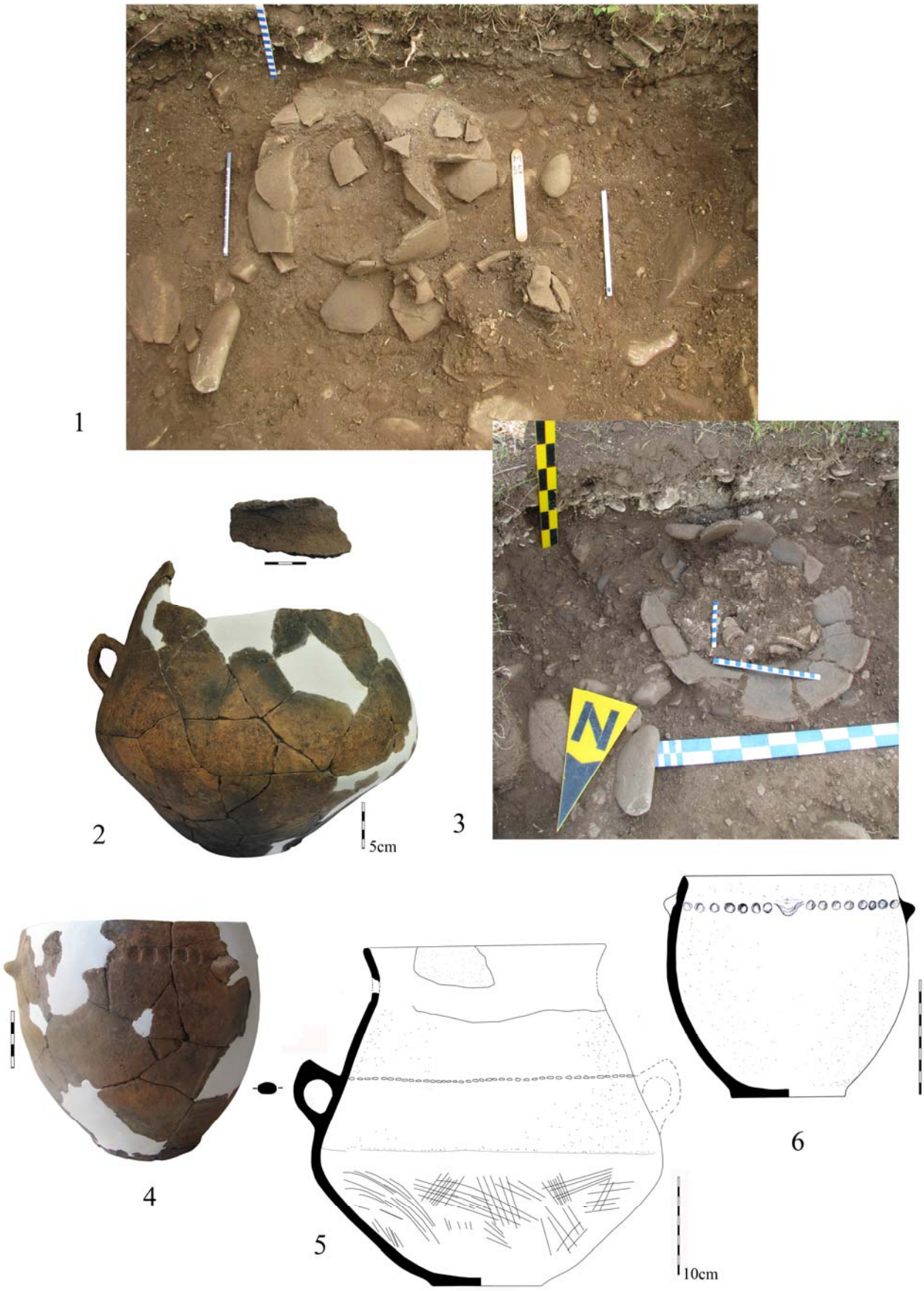

Pl. 5. M.35 (1, 3); vase din M.35 (2, 4–6).

1

2

3

4

Pl. 6. M.36 (1), detalii cu vasele *in situ* (2–3); groapa şi „ringul” din piatră după demontarea vaselor (4).

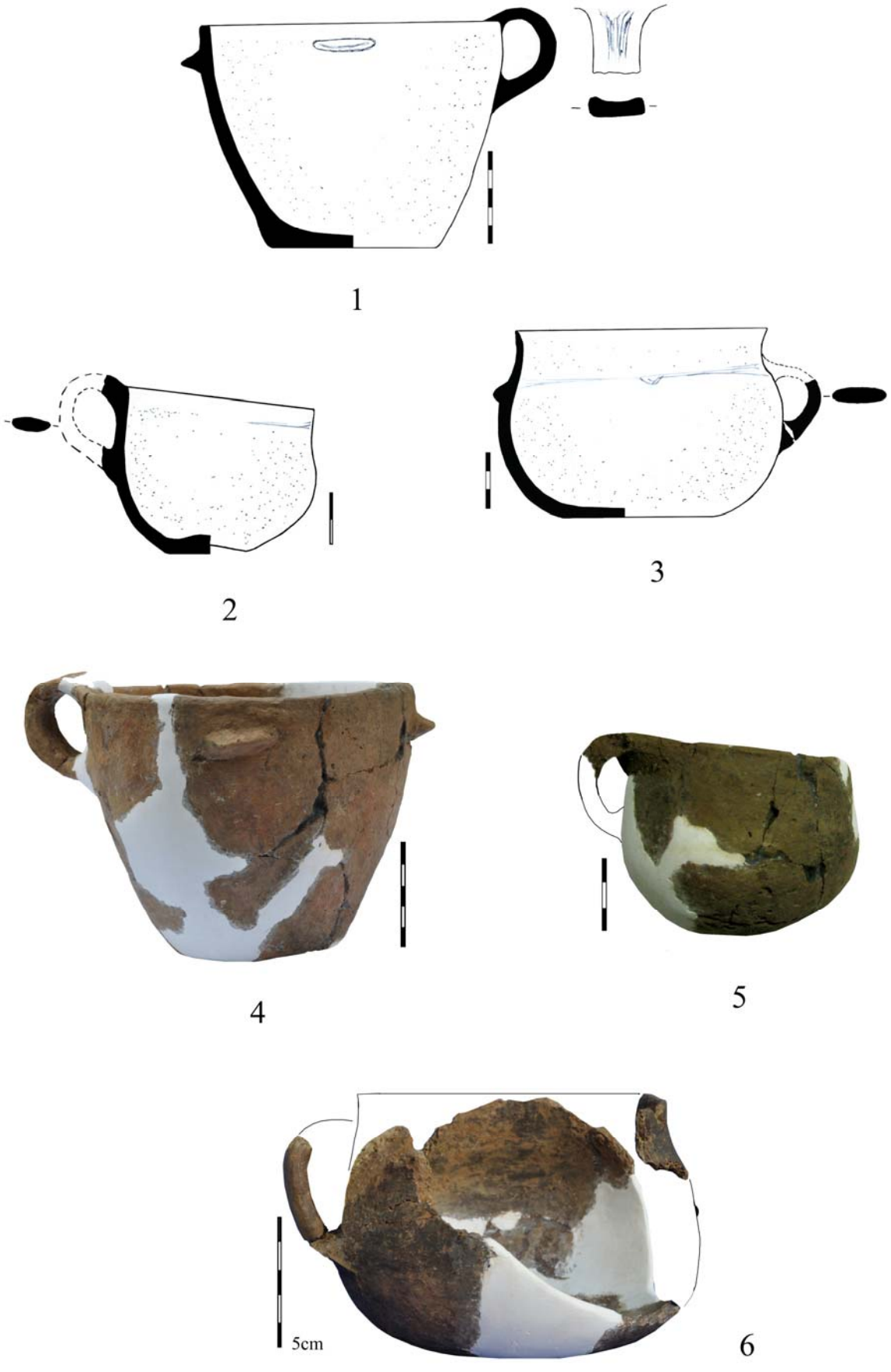

Pl. 7. Vase din M.36.

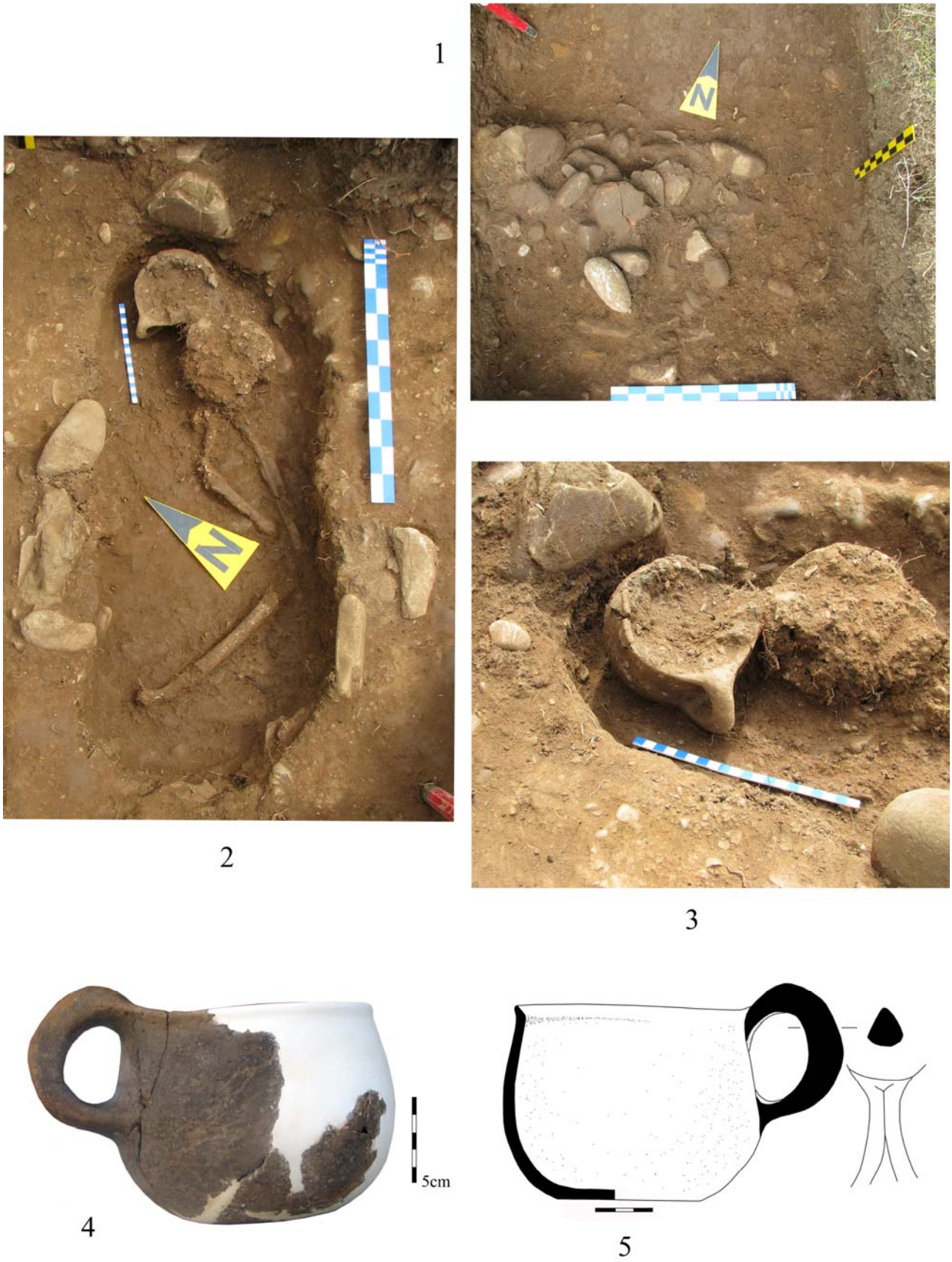

Pl. 8. M.37: pietre din movilă (1); detaliu mormânt (2); vas *in situ* (3); vas (4–5).

1

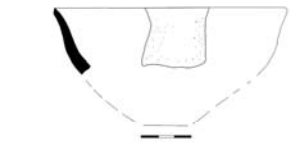

2

3

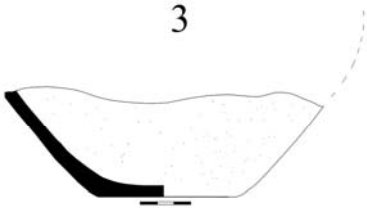

4

5

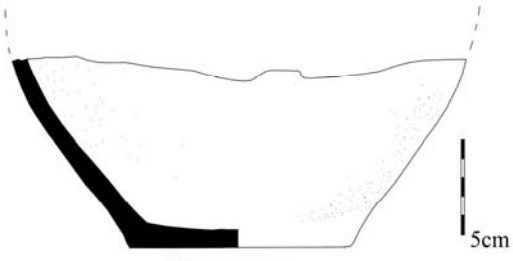

6

7

Pl. 9. M.38 (1); fragmente de vase provenind din M.38 (2); M.48 (5, 7); fragment de vas din M.48.

1

2

3

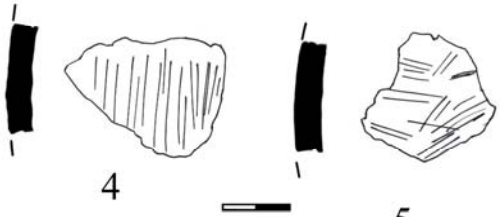

4 5

6

Pl. 10. M.42 (1); M.49 (2), detaliu craniu M.49 (3); fragmente ceramice decorate cu *Besenstrich* descoperite în M.49 (4, 5); vârf de săgeată din silex descoperit în M.49 (6).

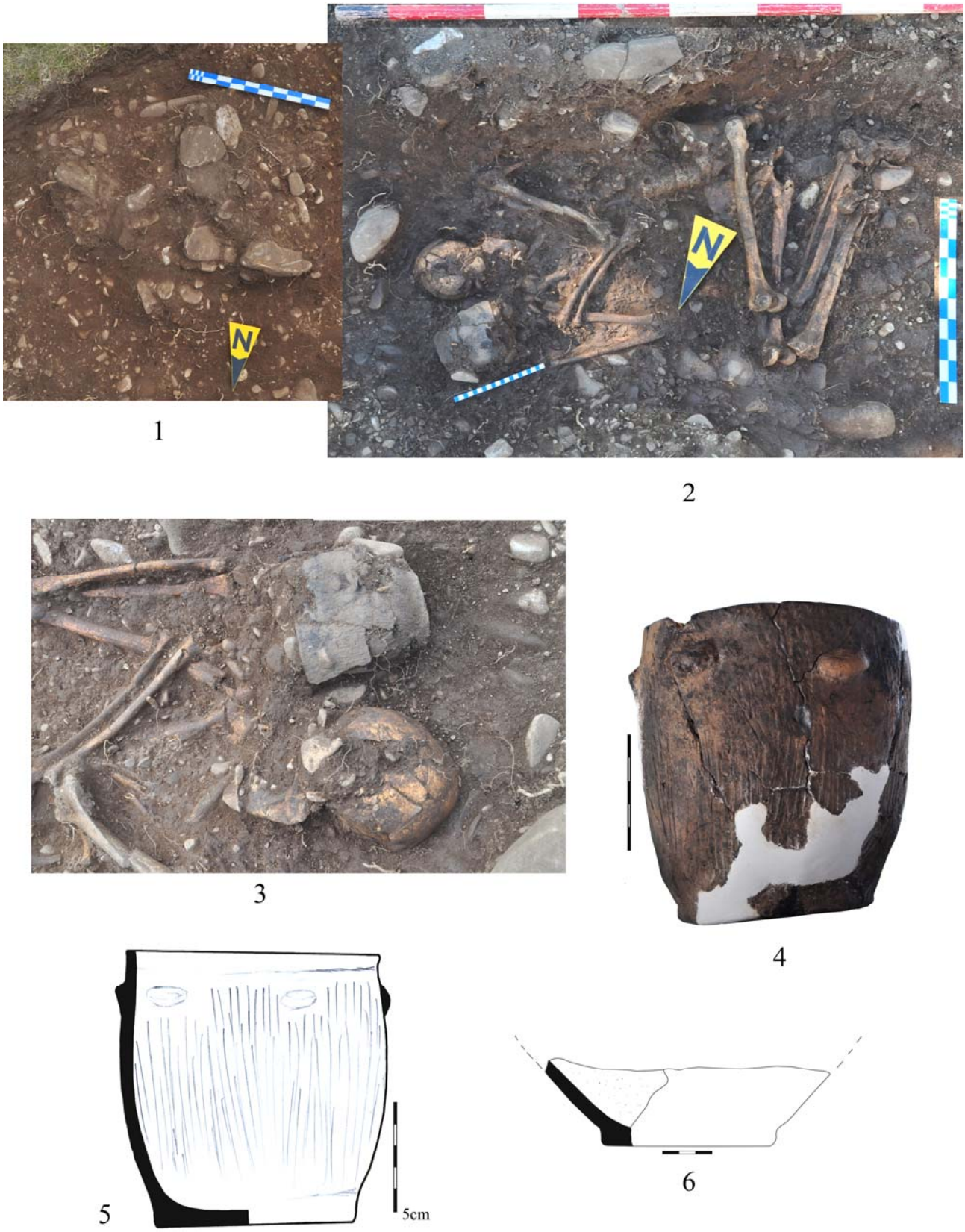

Pl. 11. M.41: movila din piatră (1) şi mormânt (2); detaliu cu vasul *in situ* (3);
vas cu *Besenstrich* (4–5), fragment de vas (6).

1

2

3

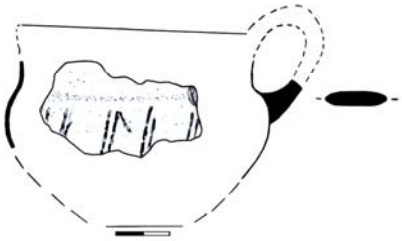

4

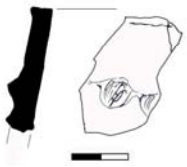

6

5

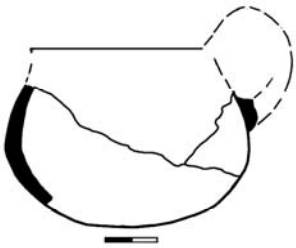

7

Pl. 12. M.43 (1) cu detaliu vas *in situ* (2); fragment de vas din M.43 (3–4); M.44 (5); fragmente de vase descoperite în M.44 (5–6).

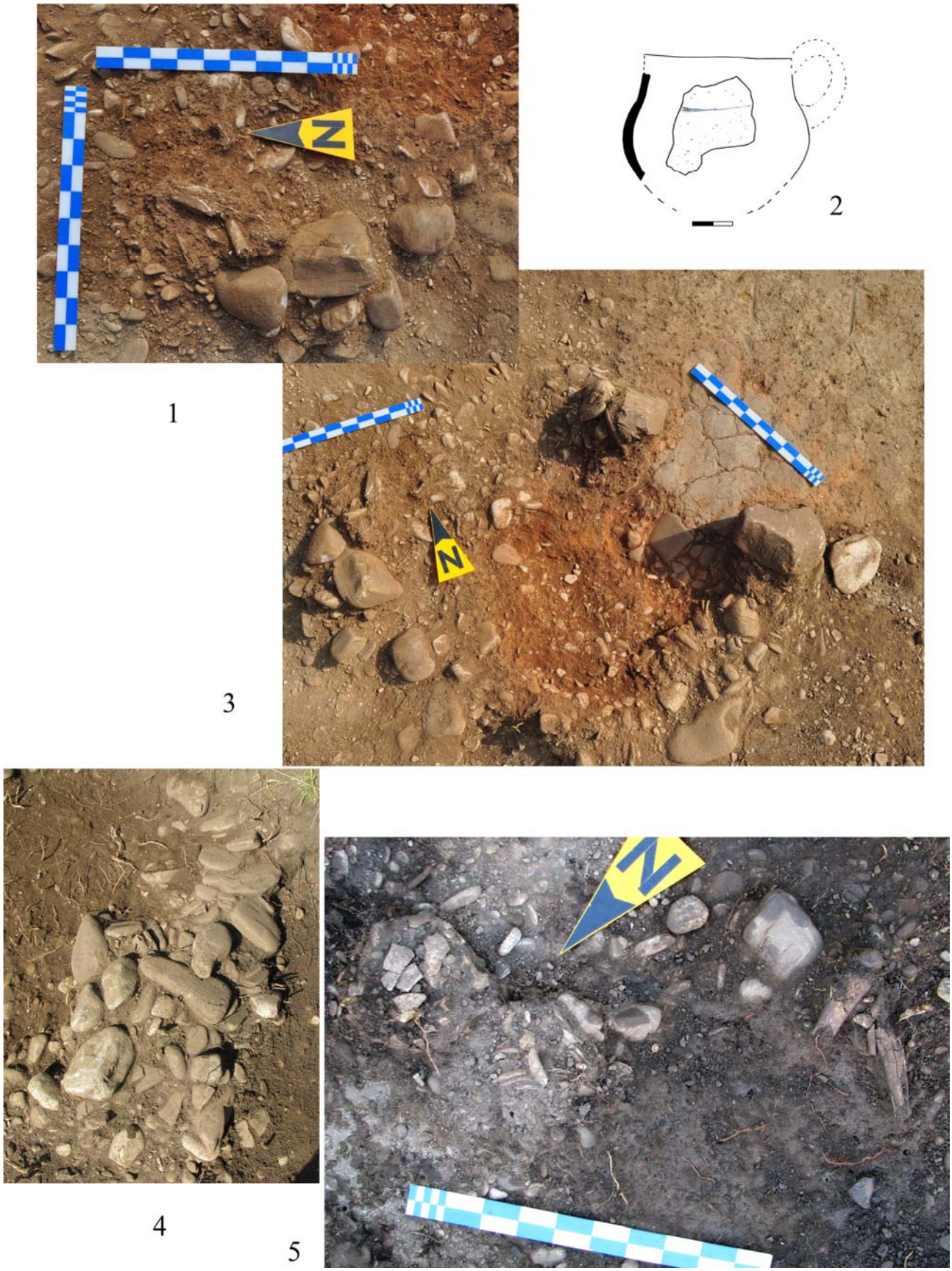

Pl. 13. M.45 (1, 3) şi cuptorul medieval (3); fragment de vas deranjat descoperit în apropierea M.45 (2); movilă din piatră a M.46 (4); M.46 (5).

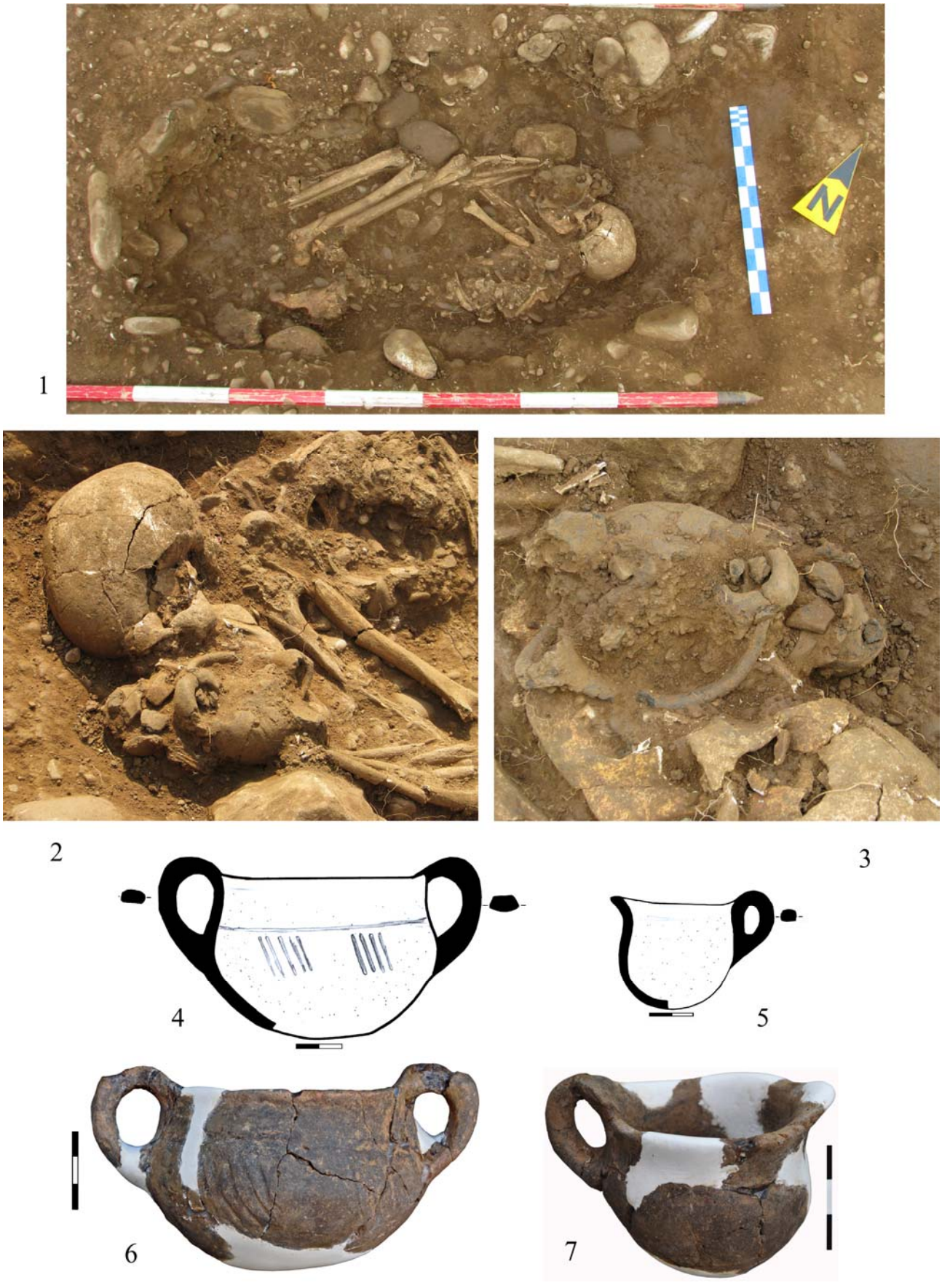

Pl. 14. M.47 (1), detalii (2, 3); vase descoperite în M.47 (4–7).

1

2

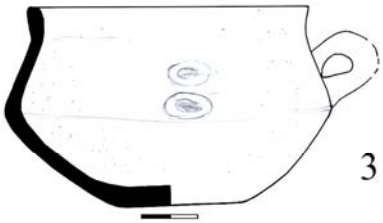

3

4

5

Pl. 15 – M.51 (1), detaliu vas *in situ* (2), vas (3–4); M.52 (5).

1

2

3

4

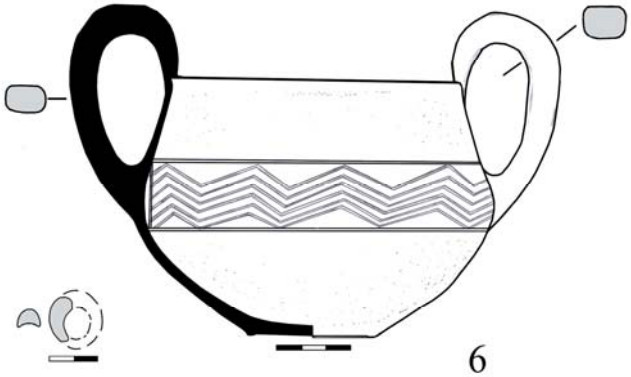

5

6

Pl. 16. M.53: movila din piatră (1); detaliu mormânt (2) şi vas *in situ* (3); vas (4, 6); fragment de mărgică din lut (5).

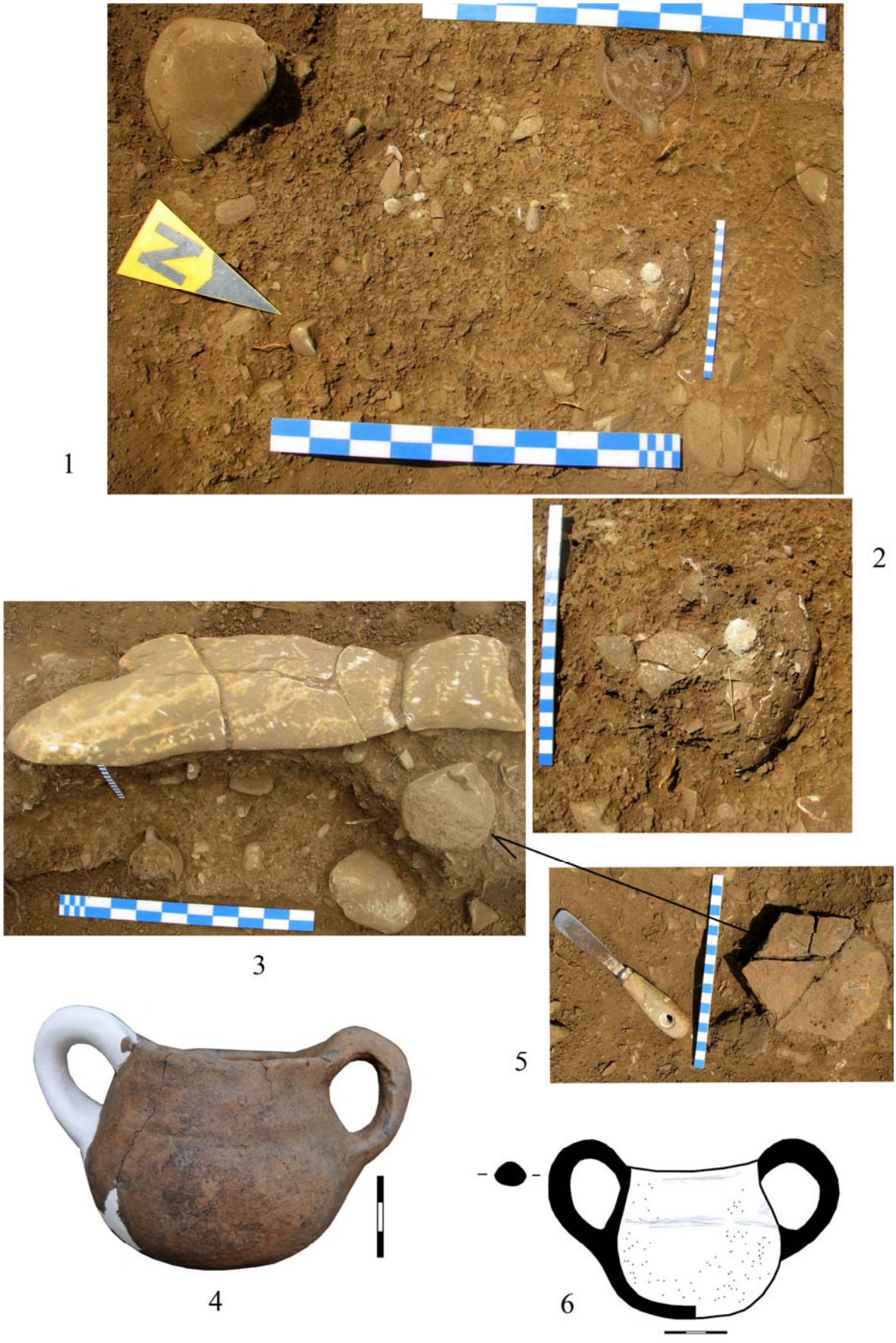

Pl. 17. M.55 (1–3), craniu *in situ* (2); vas (4–6), fragment ceramic *in situ* (5); pietre de la M.56 (3).

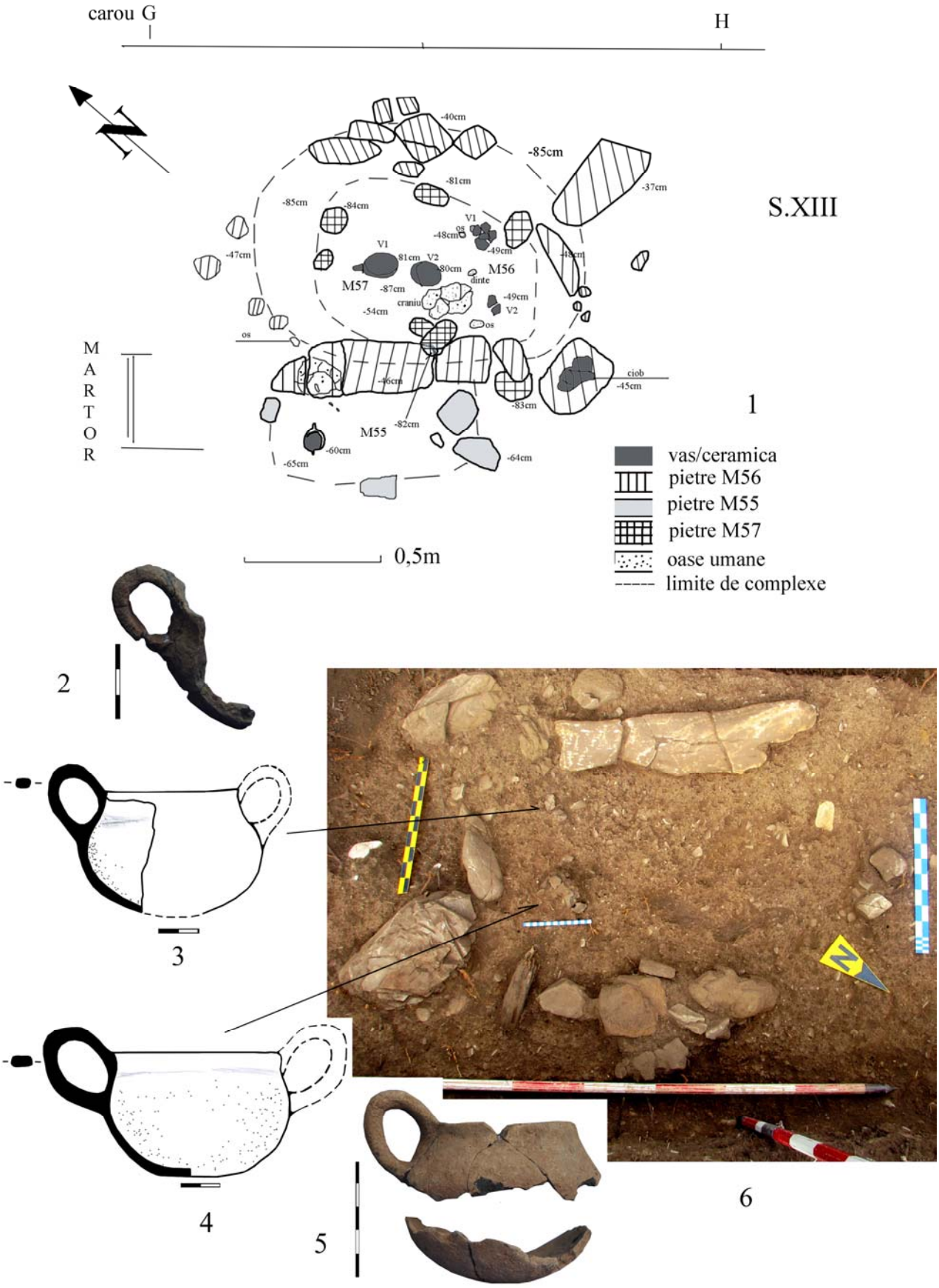

Pl. 18. Desen cu M.55, M.56, M.57 (1); M.56 (6); vase descoperite în M.56 (2–5).

Pl. 19. M.57: detalii (1–2); vase (3–5), groapă mormânt (6).

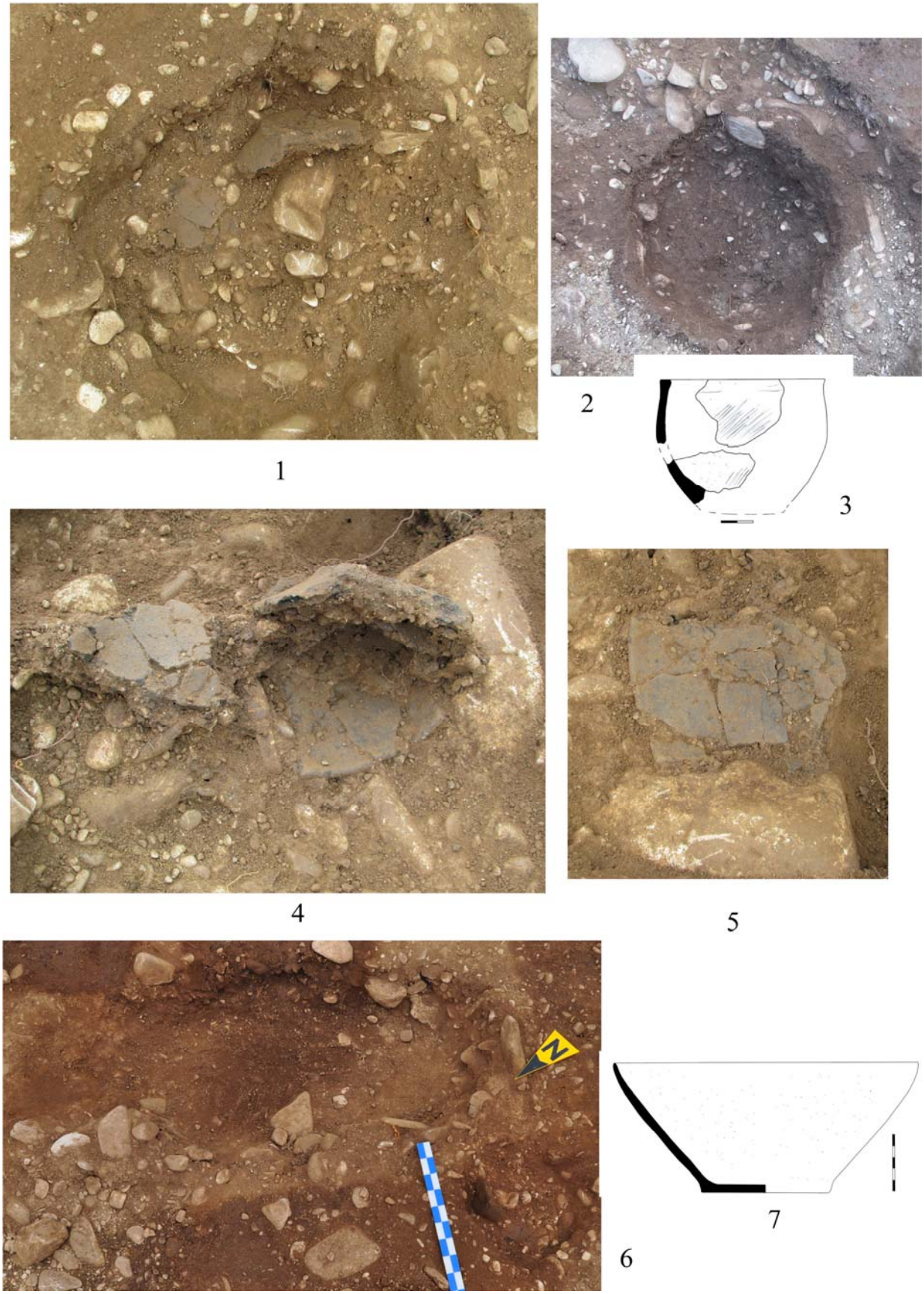

Pl. 20. Complexe de tip cenotaf: CPL B (1, 4), vas descoperit în CPL B (7); CPL C (2), vas descoperit în CPL C (3); CPL B şi groapa M.47 (6).

Pl. 21. Complex medieval L 1 (1–2), detaliu cuptor (2), vas descoperit în L 1 (4–5); complex recent (3).

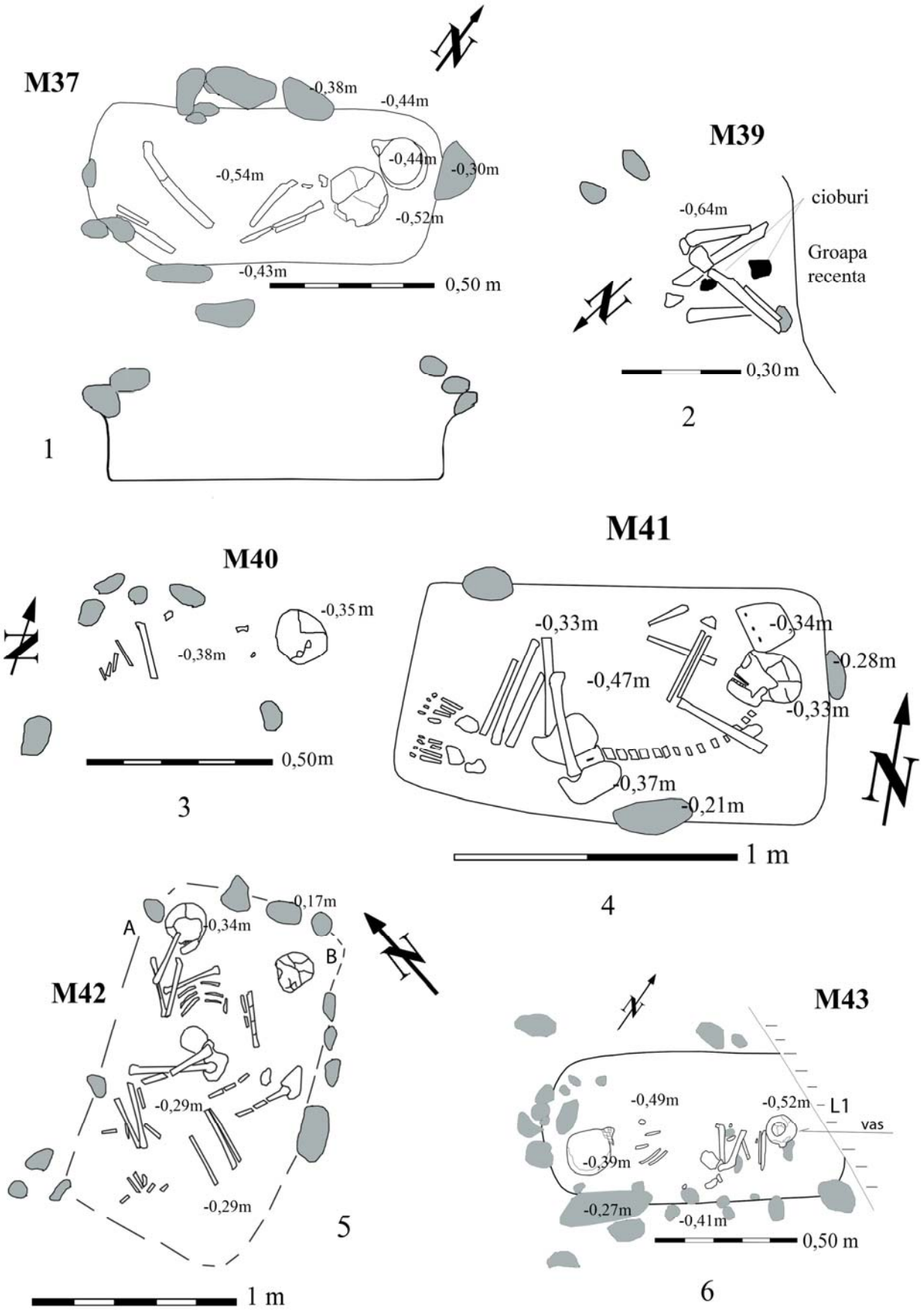

Pl. 22. Detalii cu mormintele de inhumație: M.37 (1), M.39 (2), M.40 (3), M.41 (4), M.42 (5), M.43 (6).

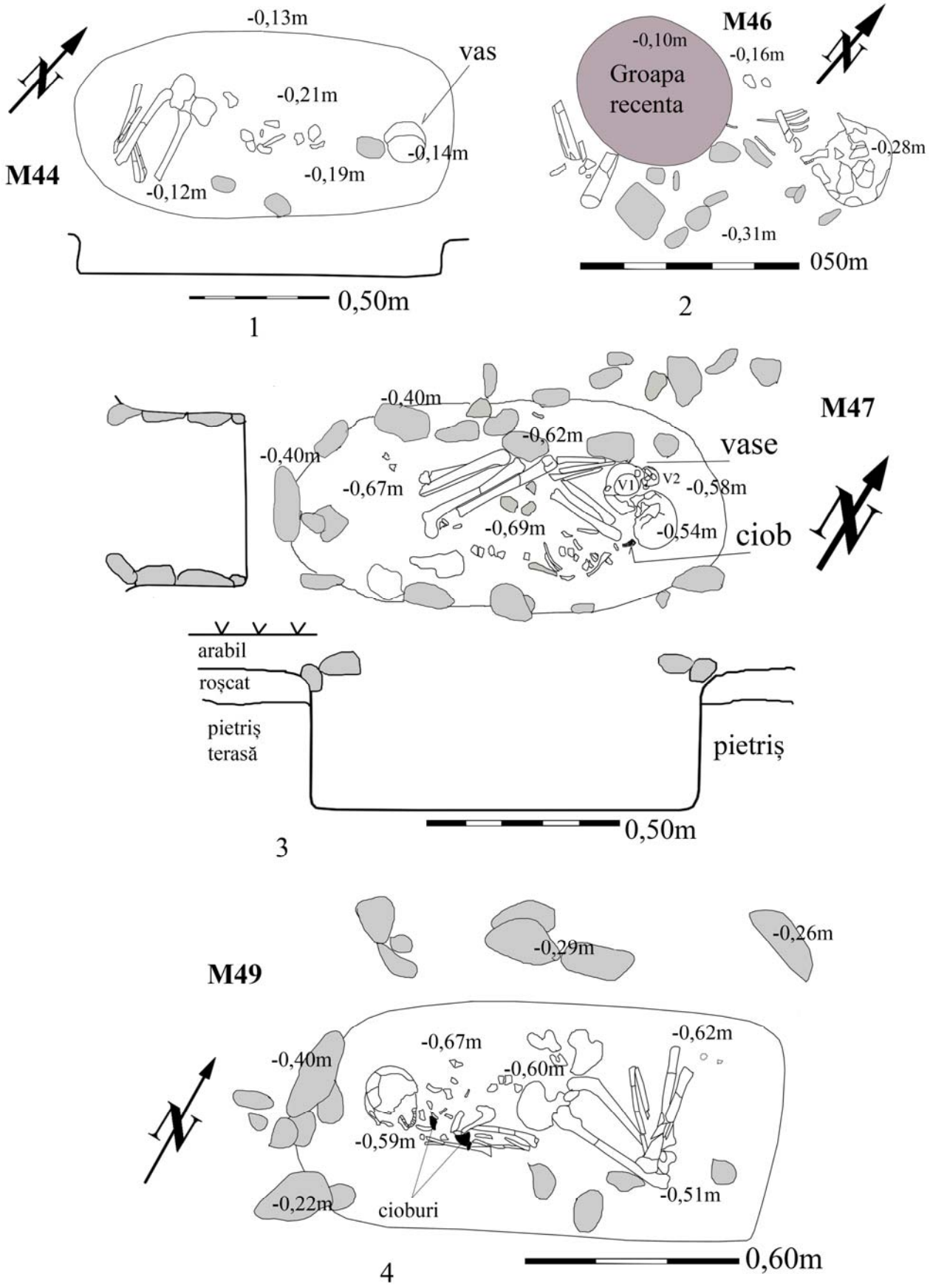

Pl. 23. Detalii cu mormintele de inhumație: M.44 (1), M.46 (2), M.47 (3), M.49 (4).

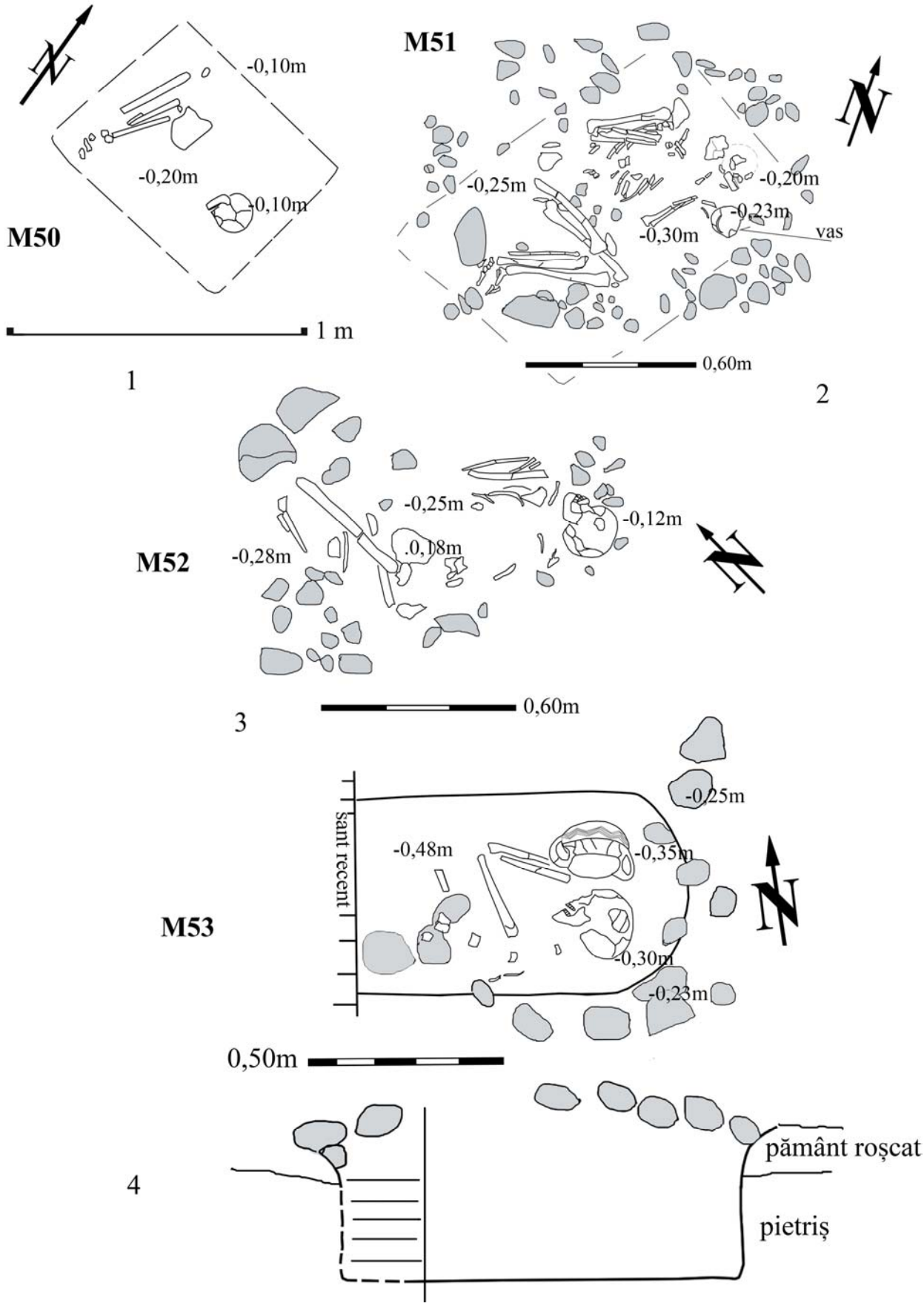

Pl. 24. Detalii cu mormintele de inhumație: M.50 (1), M.51 (2), M.52 (3).

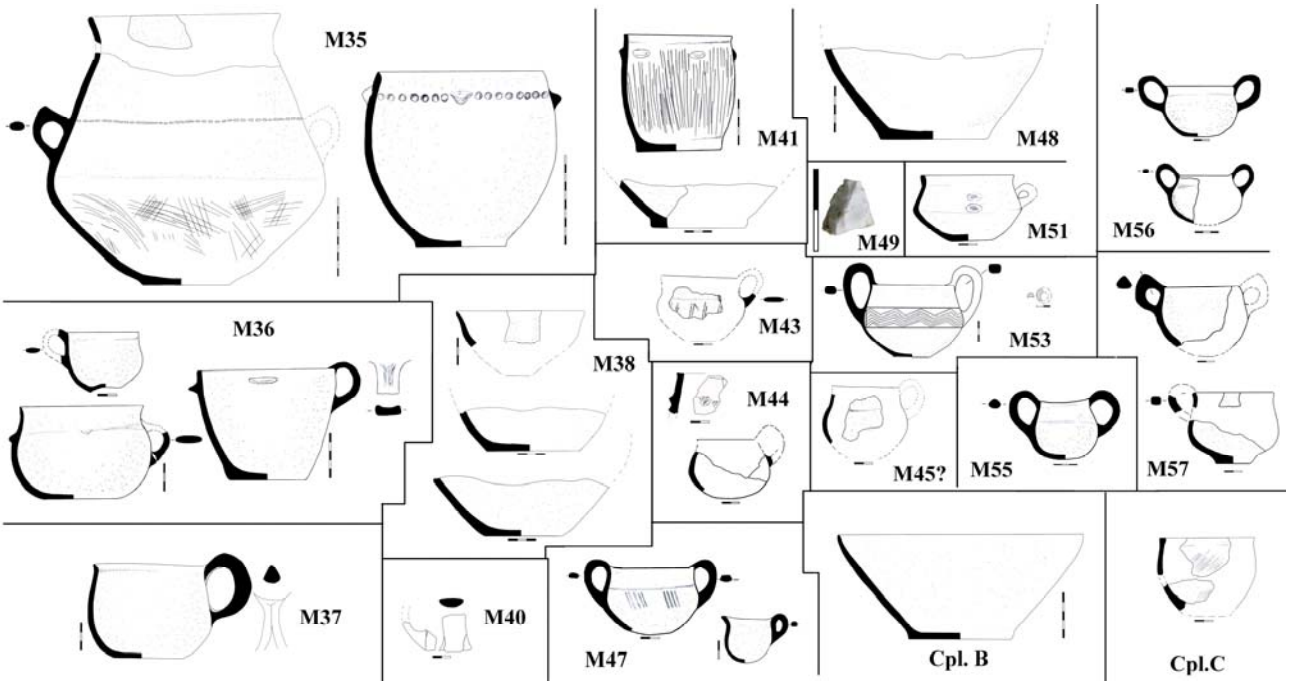

Pl. 25. Inventarele mormintelor (2011–2012).

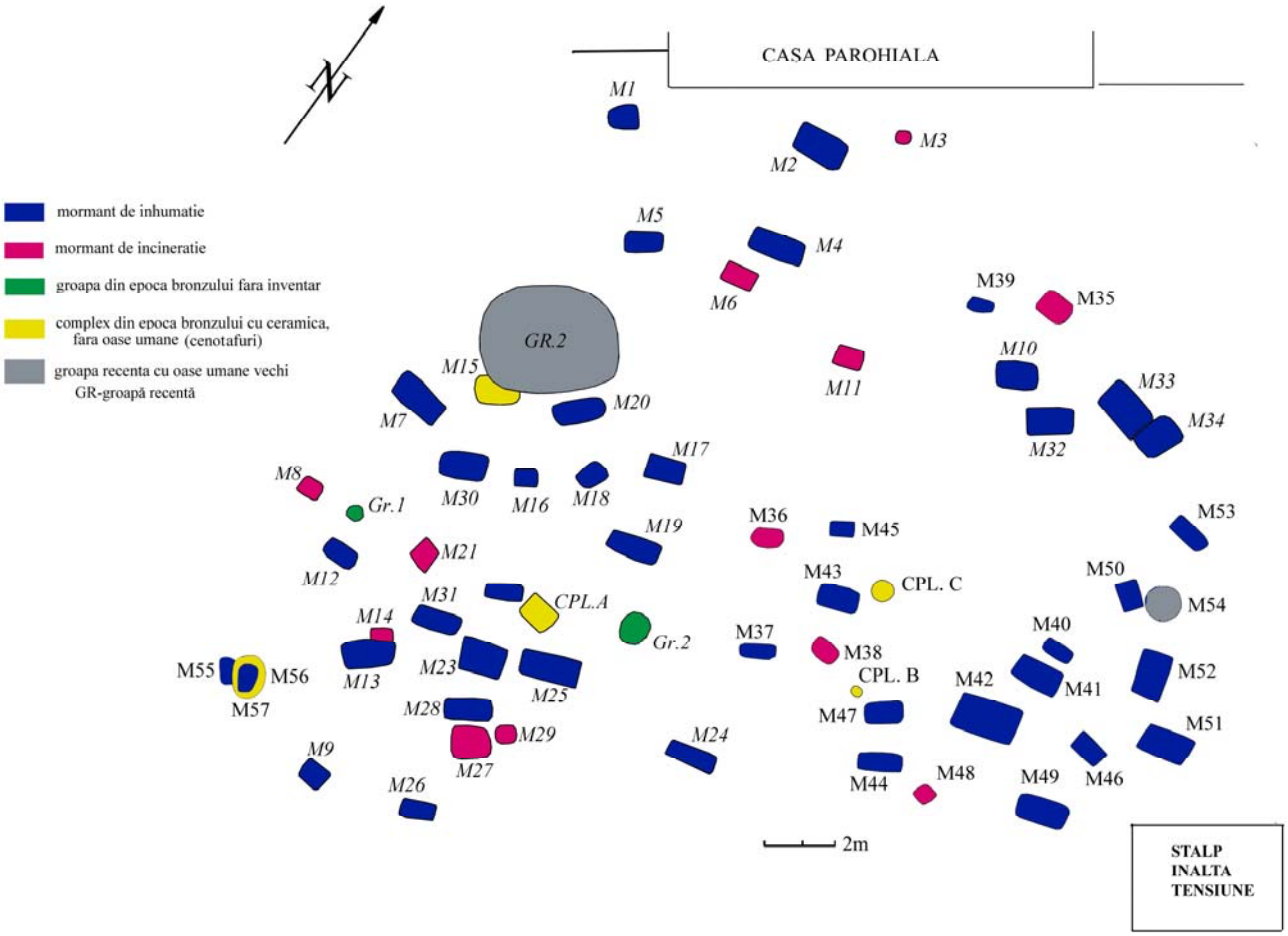

Pl. 26. Planul general al cimitirului cu poziționarea mormintelor cercetate în campaniile 2011–2012 (M.35–M.57).

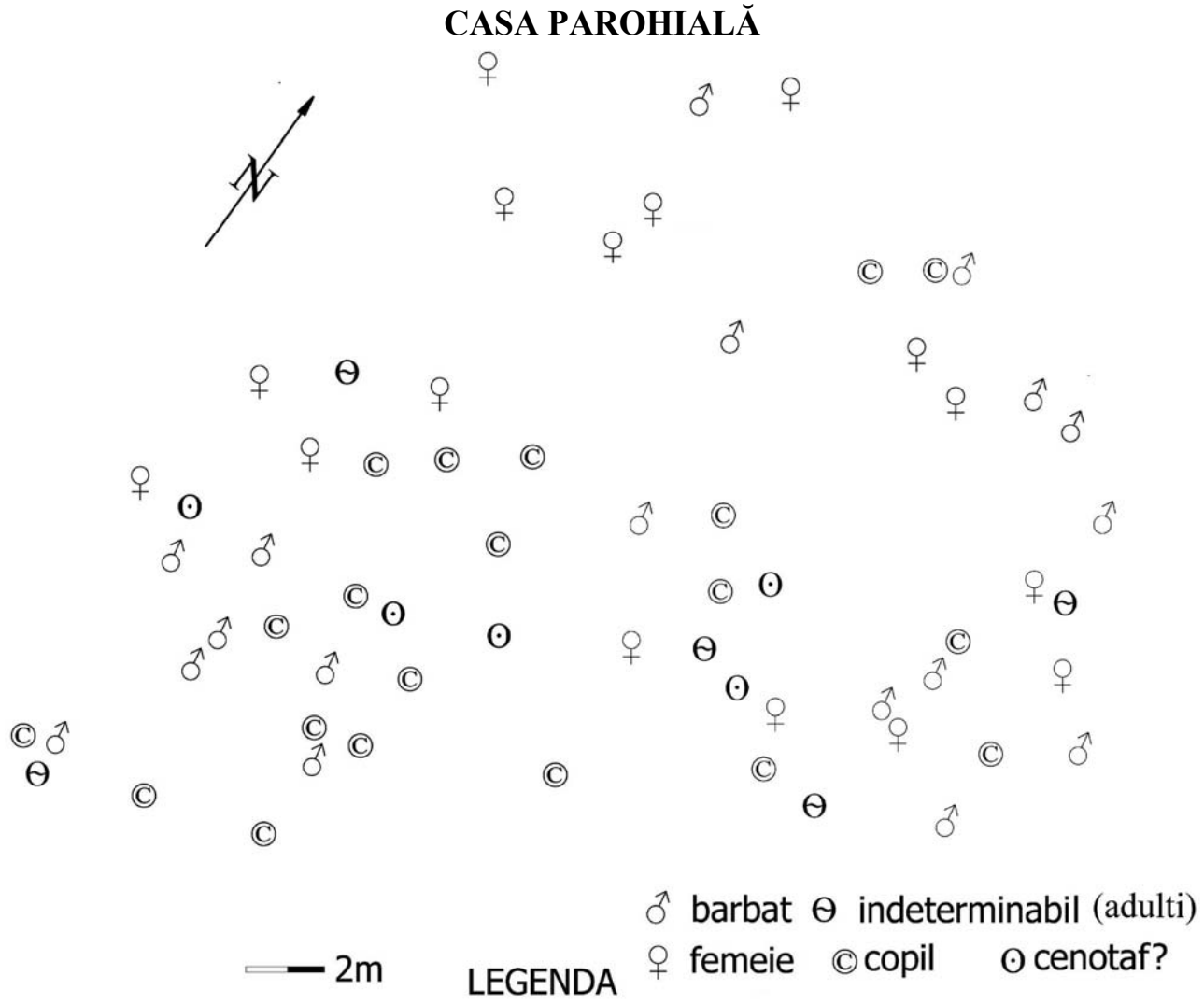

Pl. 27. Distribuția mormintelor în plan cu determinările antropologice pe grupe de vârstă şi sex.

1

2

3

4

Pl. 28. Detalii cu semne ale unor patologii pe oase: M.41, clavicula stângă cu o fractură simplă, vedere superioară (1); M.41, *cribra cranii* (2, 4); M.47, condilul mandibular drept, vedere medială (3).

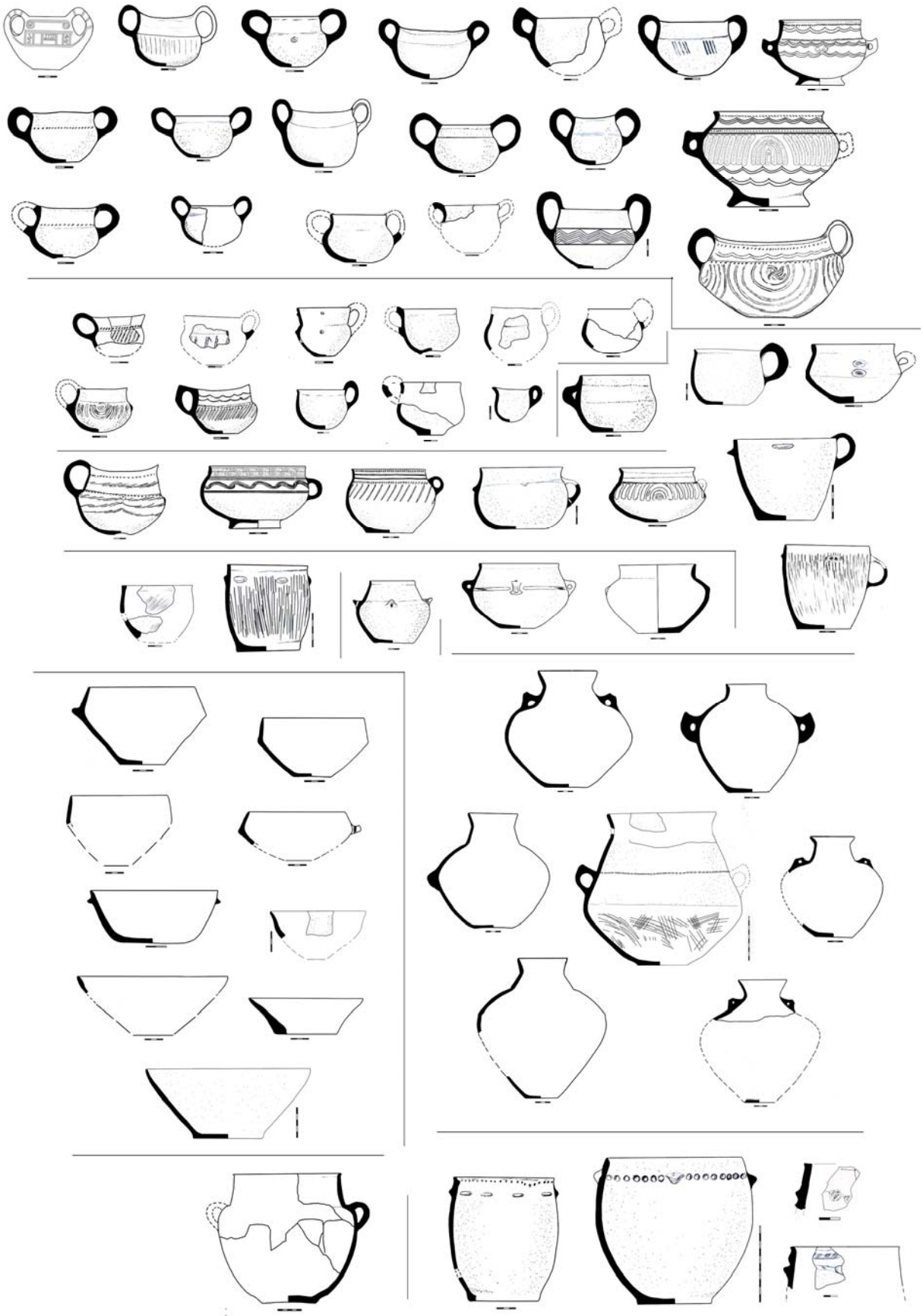

Pl. 29. Câmpina 2008–2012, vase descoperite în morminte.

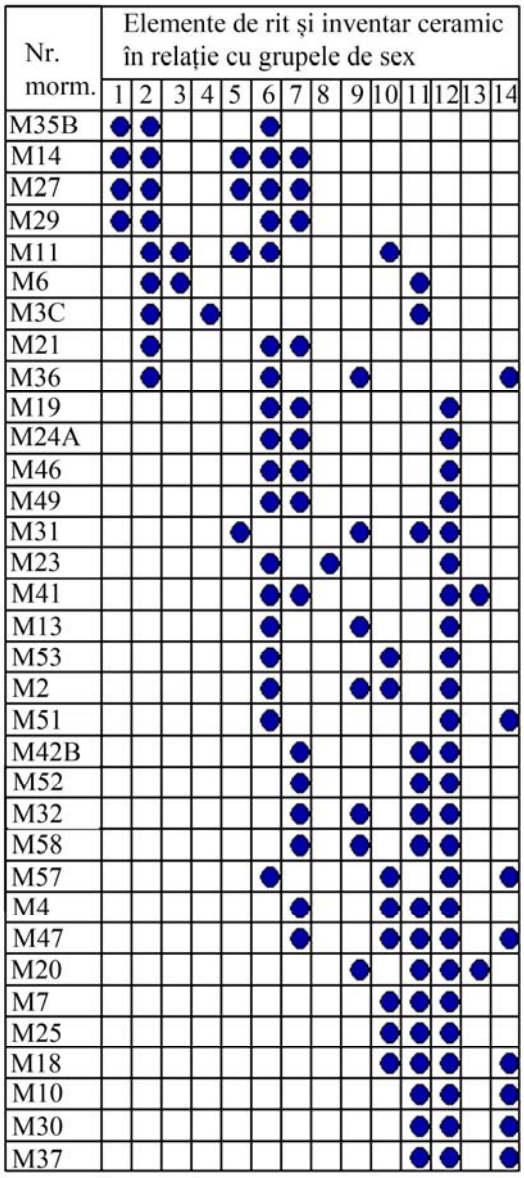

1

1. Vas amforoidal
2. Mormânt de incineraţie
3. Kantharos mare, decorat
4. Urnă
5. Castron
6. Masculin
7. Fragmente ceramice
8. Vas sac
9. Cană
10. Kantharos mic
11. Feminin
12. Mormânt de inhumaţie
13. Vas borcan
14. Ceaşcă

1. Chircit lateral-dreapta
2. Podoabc din bronz
3. Podoabe din sticlă
4. Podoabe din lut
5. Podoabe din chihlimbar
6. Chircit lateral-stânga
7. Podoabe din os
8. Aşezat dorsal
9. Mormânt de incineraţie

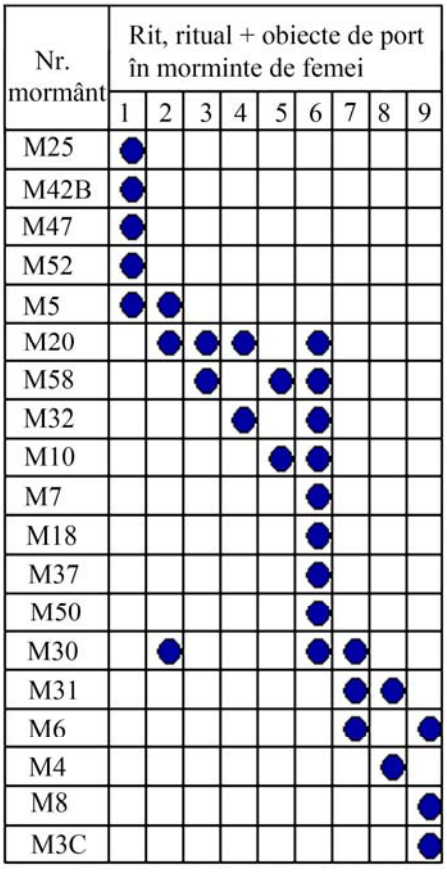

2

Pl. 30. Câmpina 2008–2012, înserierea mormintelor după rit şi inventar ceramic în relaţie cu grupa de sex (1), Câmpina 2008–2012 înserierea mormintelor de femei după rit, ritual şi obiecte de port (2).